

ZAKLJUČNO POROČILO

**O SPREMLJANJU POSKUSNEGA IZPELJEVANJA IN
EVALVACIJI PROGRAMA VIŠJEGA STROKOVNEGA
IZOBRAŽEVANJA**

GOSTINSTVO – ODRASLI

Odgovorna nosilca spremljanja in evalvacije

ANDRAGOŠKI CENTER SLOVENIJE

CENTER RS ZA POKLICNO IZOBRAŽEVANJE

Ljubljana, junij 2000

ZAKLJUČNO POROČILO O SPREMLJANJU POSKUSNEGA IZPELJEVANJA IN EVALVACIJI PROGRAMA VIŠJEGA STROKOVNEGA IZOBRAŽEVANJA GOSTINSTVO – ODRASLI

Nosilec

Andragoški center Slovenije (ACS) v sodelovanju s Centrom RS za poklicno izobraževanje (CPI)

Avtorja zaključnega poročila:

Tanja Možina (ACS)
Darko Mali (CPI)

Pri obdelavi podatkov sta sodelovala še: Vera Jakara in Marko Radovan (ACS)

Za ACS strokovno pregledala:

Sonja Klemenčič

Projektna skupina za pripravo metodologije, evalvacijskega načrta in evalvacijskega inštrumentarija:

Andragoški center Slovenije: Sonja Klemenčič, mag. Tanja Vilič Klenovšek, Metka Svetina, Tanja Možina, Marko Radovan

Center RS za poklicno izobraževanje: mag. Marija Tome, Anica Justinek

Jezikovni pregled: Marjana Kunej

Oblikovanje in prelom: Olga Varl

UVOD

V zaključnem poročilu predstavljamo izide evalvacije izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo, enega izmed petih programov višjega strokovnega izobraževanja, ki so se v šolskem letu 1997/98 začeli poskusno izpeljevati za odrasle udeležence izobraževanja. V uvodnem delu najprej navajamo zakonske in podzakonske smernice in predpise, ki so bili podlaga za razvoj metodologije spremljanja in evalvacije, in samo metodologijo evalvacije izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle. Metodologijo smo razvili na Andragoškem centru Slovenije, z dopolnilnimi predlogi pa je pri tem sodeloval tudi Center RS za poklicno izobraževanje.

Vzroki, ki so pripeljali do poskusnega izpeljevanja programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle, izhajajo iz nove šolske zakonodaje, ki smo jo v Sloveniji sprejeli leta 1996 in vpeljuje v izobraževalno prakso institut poskusa. **Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI)**¹ v 20. členu namreč opredeljuje, da se posodabljanje vzgojno-izobraževalnega dela, vpeljevanje novih delov izobraževalnih programov, organizacijske novosti in novi učbeniki lahko pred vpeljavo preverjajo s poskusom. S poskusom se preverjajo tudi novi javno veljavni izobraževalni programi. Na podlagi takšne zakonske opredelitve je bil izdan **Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju**², ki podrobneje določa in opredeljuje postopke vpeljevanja in spremljanja novosti, izpeljevanje poskusa, izvajalce poskusnih izobraževalnih programov oz. javne zavode oz. neodvisne posameznike, ki poskus spremljajo.

Tako je bil v izobraževanje vpeljan instrument, ki omogoča, da sočasno s prvo poskusno izpeljavo novih in prenovljenih izobraževalnih programov ugotavljamo njihovo ustreznost in učinkovitost. Spremljanje in evalvacija poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa omogočata, da že med samim izpeljevanjem in po koncu izobraževanja prve generacije udeležencev izobraževanja presodimo, ali je novi izobraževalni program ustrezno pripravljen in ali so pred njegovo uveljavitvijo v izobraževalni praksi potrebne katere spremembe in dopolnitve. Med tistimi novostmi v izobraževanju, kjer se je ta mehanizem uporabil med prvimi, so izobraževalni programi višjih strokovnih šol.

Programe višjega strokovnega izobraževanja smo v Sloveniji začeli vpeljevati v izobraževalno prakso po letu 1996, po sprejetju nove šolske zakonodaje³. Pomenijo bistveno novost glede na dozdajšnje višje strokovne šole, so oblika postsrednjega, vendar pa ne univerzitetnega izobraževanja. So nekakšna vmesna izobrazbena stopnja med srednjo šolo in visoko strokovno šolo. Njihova zasnova predvideva optimalno povezavo strokovnoteoretičnega in praktičnega znanja, ki omogoča uresničitev cilja: uporaba teoretičnega znanja in znanstvenih metod pri reševanju problemov, operativnega praktičnega dela pri vodenju in organizaciji delovnih procesov. S povezavo teorije in prakse naj bi se uveljavil sodoben izobraževalni koncept, po katerem se pridobivanje znanja, razvoj sposobnosti in poklicne identitete

¹ Uradni list RS, številka 12/1996.

² Uradni list RS, številka 17/1997 in številka 22/1998 .

³ Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI), Uradni list RS, številka 12/1996

z reševanjem praktičnih problemov navezujejo na študij.⁴ Leta 1996 je minister za šolstvo in šport sprejel prvih pet programov višjega strokovnega izobraževanja, med drugim tudi program Gostinstvo.

Podlaga za oblikovanje izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo je nomenklatura poklicev⁵, ki opredeljuje poklic "ORGANIZATOR POSLOVANJA V GOSTINSTVU, ORGANIZATORKA POSLOVANJA V GOSTINSTVU« z določenimi značilnimi deli:

"vodenje delovnih procesov, gostinskih obratov, hotelskih obratov, v kuhinji, strežbi ter nabave in prodaje. Vodenje delovnih skupin, organiziranje in nadzorovanje del, organiziranje in izvajanje analiz s področja poslovanja, izvajanje ekoloških, tehniških, varnostnih predpisov in sistema celovite kakovosti."

Na tej podlagi je bil oblikovan program za pridobitev višje strokovne izobrazbe Gostinstvo, katerega splošni del je predlagal, posebnega pa določil Strokovni svet Republike Slovenije za poklicno in strokovno izobraževanje na seji 28. 3. 1996. Program je postal javno veljaven, ko ga je sprejel minister za šolstvo in šport z Odredbo o izobraževalnem programu za pridobitev višje strokovne izobrazbe - Gostinstvo.⁶ V skladu z Odredbo se je začel program poskusno izpeljevati za mladino v šolskem letu 1996/97.

Zaradi velikega povpraševanja in zanimanja odraslih za študij na višjih strokovnih šolah je Ministrstvo za šolstvo in šport odobrilo vpis tudi odraslim, in sicer v šolskem letu 1997/98. V pripravah na vključitev odraslih v program je bila na predlog študijske skupine Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled in po 63. členu Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju pripravljena prilagoditev izobraževalnega programa za odrasle, sprejel jo je Strokovni svet RS za izobraževanje odraslih na 4. seji, 7. oktobra 1997. Predlagane so bile tele prilagoditve:

1. Program enega leta se izpelje v letu in pol, ves program v treh letih. Pedagoški proces poteka modulno, po zaporedju predmetov. Po opravljenem pedagoškem procesu v posameznem predmetu se izpeljejo izpiti v tem predmetu.
2. Študent, ki ima že najmanj dve leti delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja prakse v prvem letniku, to je 280 ur. Študent, ki ima več kot 5 let delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja praktičnega izobraževanja v celoti – to je skupaj 680 ur.
3. Programi in preverjanje znanja zagotavljajo enak izobrazbeni standard kot za študij mladine.
4. Število ur v predmetniku je prilagojeno izpeljavi programa odraslih, s tem da morajo imeti predavanja vsaj 50 % ur iz predmetnika za študij mladine, seminarske in laboratorijske vaje pa najmanj 70 %.

⁴ Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah; Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje Republike Slovenije, Področna kurikularna komisija (PKK) za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, december 1997, str. 6.

⁵ Pravilnik o nomenklaturi poklicev, Uradni list RS, številka 17/96 in Uradni list RS številka 82/98.

⁶ Uradni list RS, številka 59/96 in številka 91/98.

Ob vpisu odraslih v program je minister za šolstvo in šport izdal **Odredbo o preverjanju javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom**⁷, s katero je določil poskusno izpeljavo programa Gostinstvo – odrasli⁸.

V skladu z določbo te Odredbe je bila za poskusno izpeljevanje programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo - odrasli določena **Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled**. Višja strokovna šola je bila odgovorna nosilka poskusa. Določena je bila tudi projektna skupina, katere naloga je bila, da skupaj z odgovornim nosilcem poskusa spremlja izpeljevanje poskusa in sodeluje pri pripravi vmesnega in končnega poročila o poskusu ter pri morebitnih predlogih za spremembe in izboljšave izobraževalnega programa. Le-te naj bi odgovorna nosilka poskusa predstavila v svojem končnem poročilu. Utemeljene pa so morale biti z analizo podatkov in izidov, ki so jih na šoli pridobili z internim spremljanjem izpeljevanja izobraževanja za prvo generacijo odraslih študentov.

Prav tako sta bila z Odredbo za eksterno spremljanje in eksterno evalvacijo izobraževalnega programa Gostinstvo - odrasli določena dva javna zavoda, in sicer **Andragoški center Slovenije** in **Center RS za poklicno izobraževanje**. Naloga obeh javnih zavodov je bila, da s spremljanjem in z evalvacijo poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa Gostinstvo za prvo generacijo odraslih študentov, "ocenita primernost izobraževalnega programa za odrasle in podata predloge za njegovo nadaljnje prilagajanje odraslim oz. prilagajanje organizacije in izvedbe izobraževanja za odrasle po teh programih." (8. člen) Hkrati je bila naloga javnih zavodov tudi, da v zaključnem poročilu podajo mnenje o predlogih za spremembe, ki jih je v zaključnem poročilu pripravila odgovorna nosilka poskusa.

Z Odredbo je bil določen tudi način delitve dela pri spremljanju obravnavanih izobraževalnih programov. Predmet evalvacije so tele vsebinske točke:

Center RS za poklicno izobraževanje spremlja in evalvira:

- usklajenost ciljev izobraževalnega programa z zakonskimi osnovami, izhodišči kurikularne preнове in elementi nomenklature poklicev ter primerljivost z izobraževalnimi oblikami drugih držav Evropske unije;
- ustreznost predmetnika in razmerij med posameznimi sestavinami (posebna pozornost bo namenjena razmerju med strokovnoteoretičnimi in praktičnimi predmeti);
- ustreznost programa v celoti, delov programa in katalogov znanja glede na primerjave s programi drugih države Evropske unije;
- strokovno usposobljenost delodajalcev za izpeljevanje praktičnega izobraževanja;
- strokovne vsebine usposabljanja za izvajalce (predavatelje in delodajalce) skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu, ki jih bo treba vpeljati za kakovostno izpeljavo nove oblike izobraževanja;
- ustreznost in primernost katalogov znanja oz. izpitnih katalogov glede na:
 - * povezanost skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja,
 - * ustreznost s programom določenih ciljev in ciljev iz izpitnih katalogov ter katalogov znanja,
 - * ustreznost razporeditve predmetov po letnikih in izpeljevanje medsebojnih korelacij,

⁷ Odredba ministra za šolstvo in šport, številka 603 - 71/97.

⁸ Povsod v poročilu uporabljamo termin Gostinstvo – odrasli. To ne pomeni, da gre za drugačen program od programa Turizem (za mladino), saj je jasno, da obstaja le en (enoten) program. Za tako poimenovanje smo se odločili, da bi označili, da gre za program, v katerega so bili v opazovanem času vključeni samo odrasli in so se zato pri njegovi izvedbi uvajale določene prilagoditve.

- uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja med izobraževanjem,
- uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja po končanem izobraževanju pri posameznih predmetih.

Andragoški center Slovenije (ACS) spremlja in evalvira:

- ustreznost predlaganih metod in oblik dela za izpeljavo programa,
- ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja,
- ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli in pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja;
- pedagoško-andragoško usposobljenost predavateljev skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu.

Na podlagi tako določenih vlog sta oba javna zavoda spremljala in evalvirala poskusno izpeljavo programa Gostinstvo - odrasli od septembra 1997 do decembra 1999. Tako je nastalo pričujoče poročilo, ki v skladu z določilom 14. člena Pravilnika o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju obsega:

- I. Poročilo o poteku vpeljevanja in spremljanja programa,
- II. Ugotovitve o spoštovanju predpisov,
- III. Mnenje o doseženih izobrazbenih standardih,
- IV. Mnenje o končnem poročilu odgovornega nosilca.

I. POROČILO O POTEKU VPTELJEVANJA IN SPREMLJANJA PROGRAMA

1 METODOLOGIJA EVALVACIJE

Že ob začetku spremljanja poskusnega izpeljevanja omenjenega programa smo se na Andragoškem centru Slovenije in Centru RS za poklicno izobraževanje odločili, da bomo evalvacijo opravili skupaj. Za takšen prijem smo se odločili zato, da bi zagotovili enotno metodološko podlago, ki bi omogočila celoten pogled na obravnavani izobraževalni program ne glede na to, kateri del programa ocenjuje v skladu z odredbo posamezen javni zavod, pa tudi zato, ker je pri izpeljavi empiričnega dela evalvacije "dvojno zbiranje podatkov" lahko tudi moteče, ker bi povzročilo preveč motenj na šoli, bilo pa bi tudi manj racionalno.

Podlaga za odločitve o ustreznem prijemu pri pripravi metodologije evalvacije so nam bila teoretska spoznanja iz sodobne evalvacijske in kurikularne teorije ter izhodišča in smernice, ki smo jih pri kurikularni prenovi sprejeli za celotno področje in posamezne dele vzgoje in izobraževanja v Sloveniji.

S kurikularno prenovi, ki je potekala v zadnjih treh letih v Sloveniji, smo tako kot za celoten sistem izobraževanja tudi za izobraževanje odraslih postavili temeljna izhodišča in smernice za prenovi in razvijanje novih javnih izobraževalnih programov, po katerih se izobražujejo odrasli. Eno temeljnih izhodišč je, da je treba pri pripravi izobraževalnih programov, še bolj pa pri njihovi implementaciji v izobraževalno prakso upoštevati posebne značilnosti, ki jih odraslim dajejo različne delovne in socialne vloge v življenju. Upoštevanje značilnosti odraslega udeleženca mora biti eden izmed temeljnih kazalnikov zagotavljanja kakovosti v izobraževanju odraslih.

Upoštevalo to temeljno izhodišče navajamo v nadaljevanju najpomembnejše dokumente in vsebinske smernice, ki smo jih upoštevali pri pripravi metodologije evalvacije programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle. Mednje sodijo:

Načela kurikularne preнове, ki jih je sprejel Nacionalni kurikularni svet, ali smernice za vpeljevanje sprememb v izobraževalne programe. Pri tem še posebno:

- ◇ *oblikovanje programov na podlagi učinkovitega in razvojno procesnega načrtovanja kurikuluma, ki je eden izmed pogojev za strokovno avtonomijo učiteljev in izobraževalnih organizacij ter omogoča sodelovanje odraslih udeležencev pri sooblikovanju izobraževalnega procesa.*

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah⁹ in še posebno načela za pripravo izobraževalnih programov višjih šol ter možnost prilagoditev izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja, ki jo predvidevajo izhodišča. Posebno pozornost smo v empiričnem delu evalvacije (glede na oceno

⁹ Specifičnost izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo je v tem, da je bil sprejet preden so uradno izšla Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja, čeprav je že bil sestavljen po metodologiji priprave programov, ki jo opredeljujejo Izhodišča.

odraslih, ki se izobražujejo, predavateljev..) namenili uresničevanju zasnove izobraževalnih programov višjih strokovnih šol, ki jo izhodišča opredeljujejo takole:

"Zasnova izobraževalnih programov višjih strokovnih šol dosledno izhaja iz povezovanja zahtev razvoja stroke in zahtev dela. Programi naj izhajajo iz modernih didaktičnih teorij, ki priporočajo prepletanje učinkiljnega in učnovsebinskega načrtovanja. V programu mora biti zagotovljena optimalna povezava strokovno-teoretičnega znanja in znanstvenih metod pri reševanju problemov operativnega praktičnega dela pri vodenju in organizaciji delovnih procesov. Povezava teorije in prakse naj bi težila k uveljavitvi modernega izobraževalnega koncepta, ki pridobivanje znanja, razvoj sposobnosti in poklicne identitete navezujejo z reševanjem praktičnih problemov na študij."¹⁰

Uresničevanje take zasnove v programih višjih strokovnih šol je zelo pomembno tudi v izobraževanju odraslih, kjer andragoška stroka, ki izhaja iz potreb odraslih udeležencev izobraževanja in širšega družbenega okolja, poudarja potrebo po povezanosti teorije in prakse, predvsem po iskanju povezav v ciljih in vsebinah izobraževalnih programov s poprejšnjim znanjem in izkušnjami udeležencev; to naj bi bil eden izmed najpomembnejših kazalnikov kakovosti priprave izobraževalnih programov in njihove izpeljave.

Izhodišča za kurikularno prenovo izobraževanja odraslih in oblikovanje programov za izobraževanje odraslih. Pri tem je treba nameniti posebno pozornost:

- ◇ *upoštevanju interesov, potreb in značilnosti odraslih, ki se izobražujejo;*
- ◇ *uveljavljanju oblik in načinov, ki temeljijo na lastni dejavnosti in ustvarjalnem sodelovanju udeležencev izobraževanja (z vpeljevanjem različnih aktivnih metod in oblik dela, z upoštevanjem poprejšnjega znanja in izkušenj);*
- ◇ *uveljavljanju novih možnosti, ki temeljijo na upoštevanju različnih poti pridobivanja znanja, kakor so: izobraževanje na daljavo, multimedijško izobraževanje, izobraževanje po modulih, drugačne oblike in metode preverjanja in ocenjevanja znanja ter napredovanja;*
- ◇ *izbiri ciljev in vsebin, ki odraslemu omogočajo razumevanje, interakcijo in kritični dialog, povezovanje s poprejšnjim znanjem in izkušnjami, integracijo idej, povezovanje vzrokov in posledic;*
- ◇ *ciljem, vsebinam in postopkom, ki so namenjeni razvijanju "kulture učenja" in "funkcionalnega znanja" ter razvijanju kognitivnih in konativnih sposobnosti in lastnosti, ki pripomorejo k pripravljenosti za stalno učenje in izobraževanje;*
- ◇ *vpetosti izobraževalnih programov za odrasle v njihovo delovno okolje in uporabnost znanja (z aktualnostjo vsebin, s sodelovanjem socialnih partnerjev pri njihovi pripravi, z upoštevanjem udeležencevih delovnih izkušenj pri oblikovanju izobraževalnega programa).*

Navedeni dokumenti ter smernice, načela in vsebinska priporočila, ki smo jih zajeli iz njih, so nam pomagali pri pripravi metodologije evalvacije. Pri presoji posamezne sestavine izobraževalnega programa, ki je bila predmet evalvacije, smo te splošne smernice konkretizirali in jih opredelili kot kazalnike kakovosti presoje ustreznosti programov višjega strokovnega izobraževanja, v katere se vključujejo odrasli.

¹⁰ Vir: Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah, Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje republike Slovenije, Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, december 1997.

1.1 Vrsta evalvacije

Metodologijo evalvacije poskusnega izpeljevanja programov višjega strokovnega izobraževanja smo oblikovali tako, da so v njej zajeti vidiki:

◇ sprotne (formativne) in končne (sumativne) evalvacije

Formativna zato, ker razumemo izobraževalni program, ki se izpeljuje poskusno, kot kurikulum, ki še ni dokončno oblikovan, saj šele nastaja. Preden bo dokončno uveljavljen v izobraževalni praksi, ga lahko še spremenimo in dopolnimo z izboljšavami, ki se bodo pokazale kot potrebne na podlagi njegove prve izpeljave. Tudi pozneje, ko se izobraževalni program ne bo več izpeljeval poskusno, ga bo treba sprejeti ali formativno evalvirati, saj je le na podlagi take evalvacije mogoče prožno posodabljanje vsebine in izpeljavo programa. Sumativna evalvacija je potrebna zato, ker so vanjo uvrščeni tudi kazalniki spremljanja, ki govorijo o uspešnosti udeležencev, doseganju izobrazbenih standardov, kar je del sumativne evalvacije;

◇ racionalne in empirične evalvacije

Izobraževalni program presojava z racionalno evalvacijo, ki zajema mnenje izvedencev za izobraževalne programe in z empirično evalvacijo, pri kateri zbiramo podatke, ki jih o izobraževalnem programu dobimo na podlagi njegove izpeljave v izobraževalni praksi;

◇ interna in eksterna evalvacija kurikulumu

Po sodobni evalvacijski teoriji je evalvacija izobraževalnega programa "instrument", ki naj pripomore k odločanju o nadaljnjem razvoju programa in čeprav gre v tem primeru za **eksterno evalvacijo**, ki jo opravljata ACS in CPI – kot zunanja evalvatorja, smo želeli že od vsega začetka k sodelovanju pritegniti tudi izobraževalno organizacijo, v kateri se program izpeljuje in z njo sodelovati že vse od začetka priprave evalvacijskega načrta. S takšnim načinom evalvacije smo želeli vsaj delno odpraviti pogled na evalvacijo kot "nadzor" in zunanje evalvatorje kot "nadzornike" ter poskrbeti za sodelovanje med teoretiki in praktiki. Evalvacija naj bi potekala tako, da bodo v njej upoštevani interesi vseh subjektov. Z njo pridobljene večstransko uporabne informacije naj bi pripomogle k odločanju o morebitnih spremembah in izboljšavah kurikulumu.

Hkrati smo zunanjo evalvacijo kombinirali z **internim spremljanjem** izpeljevanja poskusa, ki ga opravlja projektna skupina, nosilka poskusa. V tem primeru tako kot določa Pravilnik; ta opredeljuje, da morata javna zavoda v zaključnem poročilu podati tudi mnenje o predlogih, ki jih poda v svojem zaključnem poročilu odgovorni nosilec poskusa – sestavljavec poročila. Mnenje k predlogom odgovornega nosilca smo podali tako, da smo primerjali ugotovitve, ki jih je podal odgovorni nosilec na podlagi notranjega spremljanja poskusa, s tistimi ugotovitvami in predlogi, ki so se v obeh javnih zavodih izoblikovali ob eksternem zbiranju podatkov. Takšen kombinirani prijem pri evalvaciji poskusne izpeljave izobraževalnega programa omogoča primerjanje in usklajevanje različnih prijemov pri presoji kurikulumu zato, da bi dobili celotno in objektivno presojo.

1.2 Uporabljeni instrumenti in metode

Za pridobitev podatkov, potrebnih za presojo ustreznosti izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo - odrasli, smo predvideli uporabo tele dokumentacije:

- * Izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo,
- * Prilagoditve izobraževalnega programa za odrasle,

- * Dokumentacija o poteku poskusnega izvajanja izobraževalnega programa (podatki o udeležencih, izobrazbi predavateljev in organizaciji izobraževalnega procesa),
- * Zaključno poročilo odgovornega nosilca poskusa.

V empirični del evalvacije smo uvrstili intervjuvanje in anketiranje:

1. vodje izobraževalnega programa,
2. odraslih udeležencev izobraževanja,
3. predavateljev v izobraževalnem programu,
4. mentorjev praktičnega izobraževanja v podjetjih,
5. organizatorja praktičnega izobraževanja na šoli.

Za pridobitev podatkov od izbranih subjektov evalvacije smo razvili tale evalvacijski inštrumentarij:

- A1 - vprašalnik za udeležence izobraževanja odraslih, ki so sodelovali pri poskusni izpeljavi izobraževalnega programa Gostinstvo - odrasli,
- A2 - vprašalnik za mentorje praktičnega izobraževanja v podjetjih,
- B1 - vodeni intervju za vodje izobraževalnega programa,
- B2 - vodeni intervju za organizatorja praktičnega izobraževanja,
- B3 - vodeni intervju za predavatelje posameznih predmetov v programu.

1.3 Časovni potek evalvacije

V evalvacijski proces smo uvrstili vse faze izobraževalnega procesa in tako evalvacijo ali tisti njen del, ki zajema zbiranje podatkov, razdelili na tri faze:

1. med potekom prvega letnika (od novembra 1997 do decembra 1998)

V tej fazi evalvacije smo predvideli analizo dokumentacije o izobraževalnem programu in uvrstitev le-te v vmesno poročilo.

2. med potekom drugega letnika (od januarja 1999 do decembra 1999)

V tej fazi smo predvideli zbiranje podatkov, zajetih pri vodji izobraževalnega programa, organizatorju praktičnega izobraževanja in delu predavateljev posameznih predmetov. Zbiranje podatkov poteka z vodenim intervjujem. Ta faza zajema tudi anketiranje mentorjev praktičnega izobraževanja.

3. na koncu izobraževanja (december 1999)

Zadnja faza je namenjena zbiranju podatkov od udeležencev izobraževanja, in sicer z anketnim vprašalnikom, ter intervjuvanje dela predavateljev.

1.4 Opis poteka zbiranja podatkov (izpeljava intervjujev in anketiranja)

Vodene intervjuje s predavatelji na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem na Bledu smo opravili v dveh delih. Prvi del smo opravili v maju 1999, ko smo anketirali tiste predavatelje, ki so že zaključili predavanja pri svojih predmetih, **vodjo izobraževanja** in **organizatorja praktičnega izobraževanja**. V decembru 1999 pa smo ob zaključku izobraževanja opravili drugi del intervjujev s predavatelji. Opravili smo vodene intervjuje z **12 predavatelji**, ki so predavali v izobraževalnem programu. V primeru, ko je predavatelj predaval v programu dva predmeta, je ocenjeval vsak predmet posebej. Skupaj smo tako opravili intervjuje za **13 predmetov** v izobraževalnem programu.

Preglednica 1: Opravljeni vodeni intervjuji

Vodeni intervjuji	Število intervjujanih	Število anket
B1 – vodja izobraževalnega programa	1	1
B2 – organizator praktičnega izobraževanja	1	1
B3 – predavatelji	12	13
SKUPAJ	14	15

Vodene intervjuje s posameznimi subjekti na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem na Bledu smo opravili s pomočjo vodje izobraževalnega programa, ki je poskrbela za koordinacijo predavateljev ter časovni raspored intervjujev.

Anketiranje udeležencev v izobraževalnem programu smo opravili ob koncu izobraževanja in sicer v decembru 1999. V evalvacijo smo vključili vse udeležence v izobraževalnem programu Gostinstvo - odrasli, skupaj 41. Vprašalnice nam je vrnilo 27 udeležencev oz. 58,5% od vseh udeležencev. Po podatkih, ki smo jih pridobili iz dokumentacije na šoli je praktično izobraževanje opravljal le en udeleženec, ostalim je bilo le-to priznано. V anketiranje smo zajeli tudi mentorja, pri katerem je bil udeleženec na praktičnem izobraževanju in v analizi predstavljamo tudi njegove odgovore, seveda pa le teh ne moremo posploševati.

Preglednica 2: Število poslanih in vrnjenih vprašalnikov

VPRAŠALNIKI	Število poslanih vprašalnikov	Število vrnjenih vprašalnikov	%
A1- vprašalnik za udeležence	41	27	58,5
A2 - vprašalnik za mentorje	1	1	100

2 IZIDI EVALVACIJE

Izide evalvacije prikazujemo tako, kot so navedeni v Odredbi o preverjanju javnoveljavnih izobraževalnih programov za pridobitev strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom. Najprej je prikazan tisti del evalvacije, za katerega je bil zavezan Andragoški center Slovenije, sledi del, ki ga je pripravil Center RS za poklicno izobraževanje. Besedilo je razdeljeno na poglavja, ki so poimenovana tako, kot se glasijo posamezne alineje v 9. členu Odredbe o preverjanju javnoveljavnih izobraževalnih programov za pridobitev strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom. Za vsako sestavino, ki je bila predmet evalvacije, navajamo:

- opis elementov, ki so za izobraževanje odraslih pomembni pri opredelitvi posamezne sestavine v izobraževalnem programu, in merila, ki smo jih uporabili za presojo ustreznosti posamezne sestavine;
- opredelitev sestavine v izobraževalnem programu;
- prilagoditev, ki jo je Strokovni svet sprejel za izobraževanje odraslih;
- rezultate, pridobljene z empirično evalvacijo.

Pred tem pa prikazujemo sociodemografske podatke o vpisani generaciji odraslih, ki je sodelovala v poskusu.

2.1 Udeleženci, ki so sodelovali pri poskusnem izpeljevanju izobraževalnega programa (Andragoški center Slovenije)

V šolskem letu 1997/98 se je v prvi letnik poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa Gostinstvo vpisalo 41 odraslih študentov.

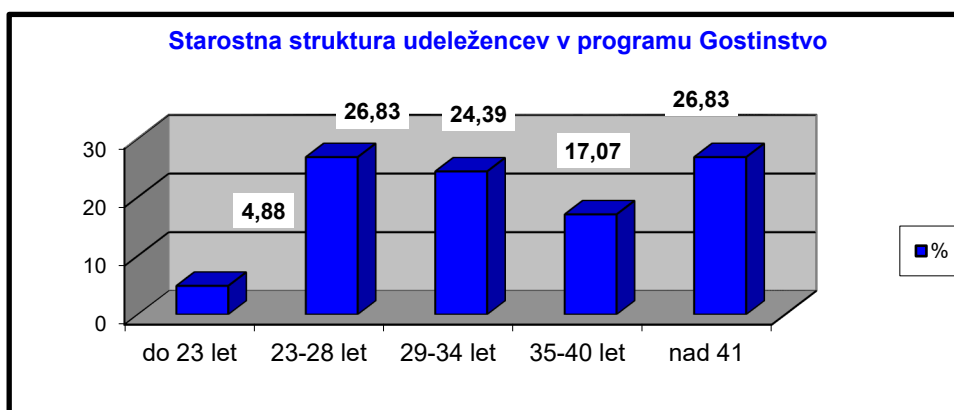
Že ob spremljanju izpeljevanja programa smo za evalvacijo izdelali analizo ciljne skupine, ki je bila zajeta v poskus. Del analize smo uvrstili v vmesno poročilo¹¹, tokrat pa prikazujemo temeljne značilnosti ciljne skupine, da bi predstavili udeležence, ki so sodelovali pri ocenjevanju ustreznosti izobraževalnega programa za odrasle.

Sestava udeležencev po starosti in spolu

Slika 1 prikazuje sestavo udeležencev prve generacije odraslih v izobraževalnem programu Gostinstvo – odrasli po starosti.

¹¹ Vir: Možina, T.(1999): Evalvacija poskusov izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo in Turizem, vmesno poročilo, Andragoški center Slovenije.

Slika 1: Struktura udeležencev v programu glede na starost

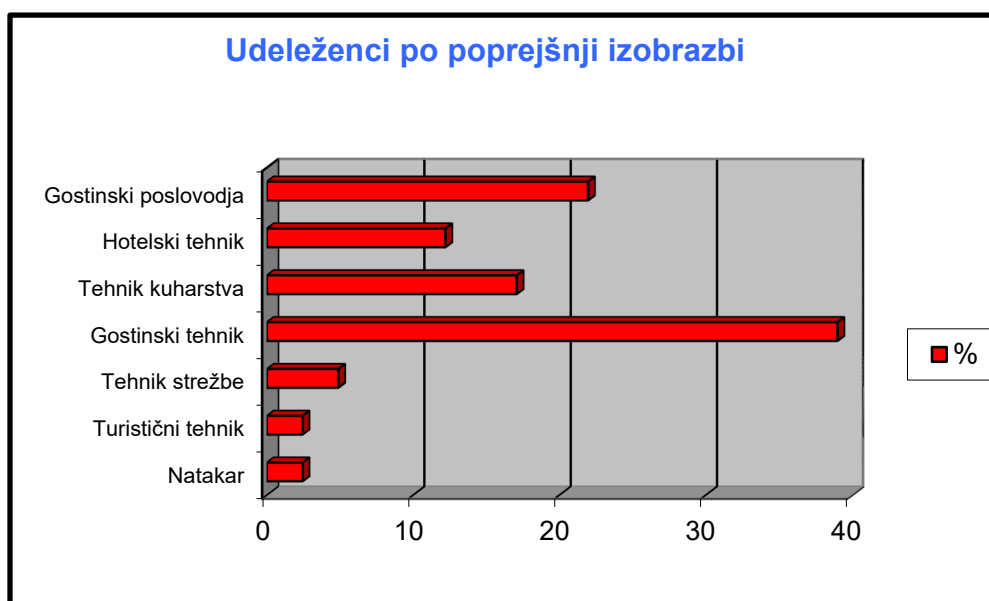
Kot kaže slika 1, je bilo v program *Gostinstvo* vpisanih več kot 40 % udeležencev, starejših od 35 let, 17,1 % starih od 35 do 40 let, več kot četrtina pa starejših od 41 let (26,8 %). Več kot polovica vseh udeležencev tega programa se uvrsti v kategoriji starejših od 23 in mlajših od 34 let (od 23 do 28 leti jih je 26,8 %, od 29 do 34 let pa 24,4 %) in le slabih 5 % med mlajše od 23 let.

Po spolni sestavi študentov so v programu prevladovali moški, teh je bilo 30 ali 73,17 %, žensk pa 11 ali 26,83 %.

Poprejšnja izobrazba udeležencev

Naslednja slika prikazuje sestavo udeležencev po poprejšnji izobrazbi:

Slika 2: Sestava udeležencev v izobraževalnem programu Gostinstvo - odrasli glede na poprejšnjo izobrazbo

V programu *Gostinstvo* ima največ študentov izobrazbo gostinskega tehnika (39 %), sledijo gostinski poslovodja (22 %), tehnik kuharstva (17,1 %) in hotelski tehnik (12,2 %). Manjši delež pa je študentov z izobrazbo tehnik strežbe (4,8 %), natakara in turistični tehnik (oba 2,5 %).

Delovne izkušnje udeležencev v izobraževalnem programu

Preglednica 3: Delovne izkušnje v gostinstvu

Delovne izkušnje s področja gostinstva	Število študentov	%
DA	27	100
NE	0	0
SKUPAJ	27	100

V programu *Gostinstvo – odrasli*, kjer prevladujejo starejši študenti, imajo vsi že delovne izkušnje s področja, na katerem delajo.

Študentje so vrsto delovnih izkušenj na področju gostinstva predstavili takole:

"Samostojni kuhar (4). Pomočnik šefa kuhinje (1). Šef kuhinje (3). Vodja izmene (2). Vodja obrata (6). Vodja gostinstva (4). Vodja nabavne službe (2). Natakara (8). Sobarica (1). Receptor/-ica (1). Vodja strežbe (6). Pedagoško delo v gostinstvu (12). Organizacija dela v gostinstvu (1). Svetovanje (1)."

Spodbude in razlogi za izobraževanje

Spodbude so eden tistih motivacijskih dejavnikov, ki pomembno vplivajo na posameznikovo odločitev za kako izobraževanje. Kot vidimo iz preglednice 4, so udeleženci programa navedli, da so se za vpis v izobraževalni program odločili predvsem sami.

Preglednica 4: Spodbude za vpis v izobraževalni program

SPODBUDE	Število študentov	%
sami	25	92,6
prijatelji	1	3,7
vaš delodajalec	1	3,7
družina	0	0
vaši sodelavci	0	0
zahteva kolektivne pogodbe	0	0
zavod za zaposlovanje	0	0
SKUPAJ	27	100

V programu *Gostinstvo* je slabih 93 % študentov navedlo, da so se sami odločili za izobraževanje. Enak delež študentov, pa je kot vir spodbude navedel prijatelje in delodajalce (3,7 %).

Preglednica 5: Razlogi za izobraževanje – GOSTINSTVO

	Zelo drži		Drži		Niti drži niti ne drži		Ne drži		Sploh ne drži		SKUPAJ	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Izobražujem se zato, ker me to veseli.	11	44,00	13	52,00	1	4,00	0	0,00	0	0,00	25	100,0
Z izobraževanjem bom postal zrelejša in razvitejša osebnost.	4	17,39	14	60,87	3	13,04	2	8,70	0	0,00	23	100,0
Z višjo izobrazbo se bom v družbi bolj uveljavil.	4	20,00	6	30,00	7	35,00	1	5,00	2	10,00	20	100,0
Izobraževanje mi bo omogočilo zaposlitev ali napredovanje v mojem poklicu.	6	25,00	9	37,50	8	33,33	1	4,17	0	0,00	24	100,0
Izobražujem se zaradi delodajalčevih zahtev.	2	8,70	4	17,39	4	17,39	7	30,43	6	26,09	23	100,0
Izobražujem se zato, da bi si pridobil novo znanje in večjo kompetentnost v poklicu	21	77,78	4	14,81	1	3,70	1	3,70	0	0,00	27	100,0

V programu gostinstvo je večina študentov navedla kot poglobljen razlog za izobraževanje pridobivanje novega znanja in večjo kompetentnost v poklicu (77,8 % študentov je napisalo, da to zanje "zelo drži", 14,8 %, da "drži"). Veliko študentov je napisalo, da jih izobraževanje veseli (za 44 % to "zelo drži", za 52 % pa "drži"). Prav tako je zelo visoko uvrščeno izobraževanje kot sredstvo osebne rasti (17,4 % jih je izjavilo, da to zanje "zelo drži", in 60,9 %, da "drži"). Največ študentov se ni strinjalo z izjavo, da se izobražuje zaradi delodajalčevih zahtev (30,4 % jih je zatrdilo, da to zanje "ne drži", 26,1 % pa, da to zanje "sploh ne drži").

Analiza ciljne skupine študentov, ki so bili zajeti v poskusno izpeljevanje programa Gostinstvo – odrasli, je pokazala, da je ciljna skupina zelo heterogena po starosti, dokaj heterogena po poprejšnjem znanju, razlike so bile tudi v vrsti in obsegu delovnih izkušenj v gostinstvu. Hkrati pa je analiza pokazala tudi, da so bili udeleženci zelo motivirani za izobraževanje, da jih je izobraževanje po programu veselilo in so v njem prepoznavali pot za pridobitev novega znanja in večje kompetentnosti v poklicu.

2.2 Ustreznost predlaganih metod in oblik dela za izpeljavo programa (Andragoški center Slovenije)

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Ustrezna opredelitev oblik in metod dela v izobraževalnem programu je zelo pomembna za doseganje ciljev izobraževalnega programa. Pri njihovem opredeljevanju je pomembno, da izberemo takšne, s katerimi bomo lahko dosegli različne cilje, ki smo jih določili v izobraževalnem programu. Praksa izobraževanja odraslih kaže, da si odrasli želijo predvsem uporabnega znanja, takega, ki ga bodo lahko hitro prenesli v življenjska in delovna okolja in jih uporabili. Poleg tega prihajajo odrasli v izobraževanje z določenimi delovnimi in življenjskimi izkušnjami in so zato lahko pomemben vir informacij in učenja za druge udeležence izobraževanja. Zato je pomembno, da za odrasle uporabljamo aktivne oblike in metode dela, ki omogočajo aktivno sodelovanje v izobraževalnem procesu, menjavo informacij in izkušenj in povezovanje njihovih izkušenj in prakse z novim znanjem, ki ga pridobivajo.

Ustreznost opredeljenih oblik dela v programu za odrasle smo zato presojali glede na:

- povezovanje in uporabo poprejšnjega znanja in delovnih izkušenj odraslega z izobraževanjem (aktivni načini in metode dela, ki ustrezajo odraslim),
- opredeljevanje takšnih oblik in metod dela, ki omogočajo vpetost izobraževalnega programa za odrasle v njihovo delovno okolje in uporabnost znanja,
- možnost izpeljave posamezne oblike ter doseganje ciljev posameznega predmeta v skladu s prilagoditvijo programa, ki za izobraževanje odraslih predvideva zmanjšan obseg ur,
- sodelovanje odraslih pri sooblikovanju izobraževalnega procesa.

Opredelitev oblik dela v izobraževalnem programu:

Izobraževalni program Gostinstvo predvideva tri temeljne oblike dela, in sicer: **predavanja**, **seminarske vaje** in **laboratorijske vaje**. Takšna opredelitev izhaja iz Izhodišč za pripravo izobraževalnih programov višjih strokovnih šol. Izhodišča takšno izbiro oblik dela v programu utemeljujejo s potrebo, da se mora praktična naravnost izobraževanja v izobraževalnem programu izražati tudi v tesnem povezovanju teoretičnega in praktičnega dela pri splošnih in strokovnoteoretičnih predmetih. Oblike dela v programu, ki se delijo na predavanja, seminarske vaje in laboratorijske vaje, so predlagane kot tiste, ki bodo omogočile doseganje povezovanja teoretičnega znanja z reševanjem praktičnih problemov in s tem globalnih ciljev programa ter ciljev posameznih predmetov v programu. Iz izhodišč še izhaja, naj bi obseg predavanj ne bil večji od 60 %, pri temeljnih in posebnih strokovnoteoretičnih pa ne večji od 50 % razpoložljivega časa. Vaje naj bi po obsegu imele prednost pred seminarji, zlasti še pri posebnih strokovno-teoretičnih predmetih. Na podlagi tega je v programu opredeljen obseg ur za posamezno od treh oblik izobraževanja. Izobraževalni program za mladino nima posebne sestavine, v kateri bi opredeljeval metode dela. V njem so tako opredeljene le toliko, kolikor so že včlenjene v opredelitev posameznih oblik dela. Seminarske vaje npr. implicirajo pripravo seminarske naloge in njen zagovor kot temeljno metodo dela, laboratorijske vaje predpostavljajo praktično delo in pripravo praktičnega izdelka.

Prilagoditve za odrasle

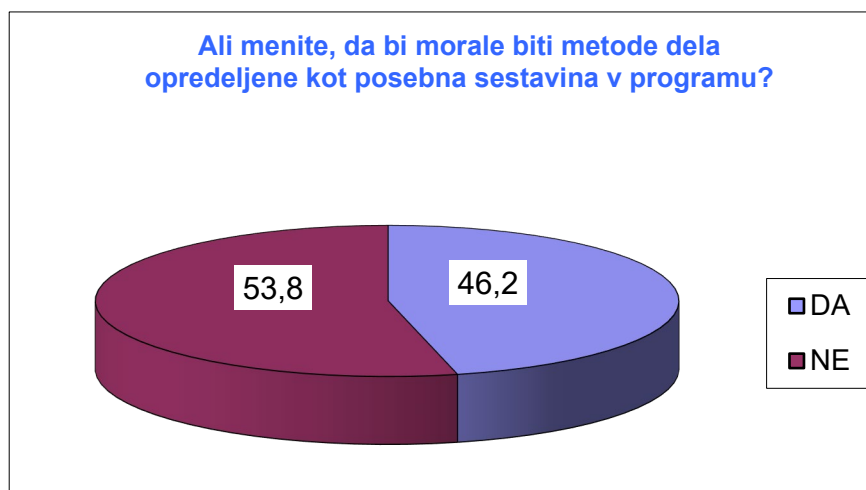
V prilagoditvah za odrasle ni bilo predlaganih nobenih sprememb. Temeljne oblike dela v programu so tudi za odrasle predavanja, laboratorijske vaje in seminarske vaje. Prilagoditve pa posebej tudi ne opredeljujejo oz. priporočajo metod dela za odrasle.

PRIKAZ IZIDOV

Predavatelji

Izobraževalni program Gostinstvo – odrasli nima posebej opredeljene sestavine, ki bi priporočala uporabo ustrezne metode dela pri posamezni obliki izobraževanja. Zato smo predavatelje najprej vprašali za mnenje o tem, ali bi metode dela treba opredeliti v programu kot posebno sestavino.

Slika 3: Potreba po opredelitvi metod dela kot posebne sestavine v programu

Več kot polovica predavateljev (53,8 %) meni, da ni potrebno, da bi bile v izobraževalnem programu metode dela opredeljene kot posebna sestavina, 46,2 % predavateljev pa, da bi bilo to potrebno in priporočljivo. Svoje odgovore utemeljujejo takole:

»Opredeljene oblike in metode dela so zlasti na začetku za predavatelja dober pripomoček pri delu.« (2). »Pripomoček predavatelju.« »Nekaj težav imajo na začetku tisti, ki pridejo iz gospodarstva. Na splošno bi to moralo biti le priporočilo, in ne togo opredeljeno. Rada imam več svobode pri načrtovanju predavanj.« »Dobro za poenotenje dela med predavatelji.« »Koristno za pripravo predavateljev.«

Na vprašanje, katere oblike in metode dela največkrat uporabljajo pri delu z odraslimi, so predavatelji odgovorili tako, kot kaže preglednica 6:

Preglednica 6; Katere metode dela uporabljate pri delu z odraslimi udeleženci?

METODA	UPORABLJA	
	Število	%
predavanje, razlaga	9	75,00
razprava v skupini	5	41,67
seminarske naloge	4	33,33
delo v dvojicah ali v manjši skupini	4	33,33
praktično delo (vaje)	3	25,00
demonstracija	2	16,67
igra vlog	1	8,33
projektno delo	1	8,33
ekskurzije	0	0,00

Kot kaže preglednica 6, pri večini predavateljev prevladuje metoda *predavanja* (75 %). Sledijo ji *razprava v skupini* (41,7 %), *delo v dvojicah ali manjših skupinah* (33,3 %) in *seminarske naloge* (33,3 %). Predavatelji najmanj uporabljajo metodo *praktičnega dela* (25 %), *demonstracije* (16,7 %), *igre vlog* ter *projektnega dela* (oba 8,3 %).

Navajali so, da opažajo razlike pri delu z odraslimi v primerjavi z delom z mladino in tem svoje delo tudi prilagajajo. Razlike so opisali takole:

"Pri odraslih uporabljam nekoliko drugačne metode dela kakor pri mladini. Pri mladini imam frontalno obliko pouka (predavanja). To je sicer enako tudi pri odraslih, razlika pa je v tem, da moram odraslim večkrat pojasnjevati tudi, kar je še bilo razloženo. Odrasli imajo različno poprejšnje znanje, zato je velikokrat treba pojasnjevati tudi stvari, ki bi jih že morali znati. Z njimi moram zelo delati tudi zato, ker je na voljo manj ur, velikokrat pa se moram oddaljiti od predavanja prav zaradi pomanjkljivega poprejšnjega znanja. Pri nekaterih je že 20 let od tedaj, ko so končali srednjo šolo in so pozabili nekatere temeljne pojme. Pri mlajših te težave ni."

"Pri odraslih se izobraževalni proces razlikuje od tistega za mladino, predvsem v tem, da veliko bolj temelji na njihovih praktičnih izkušnjah in reševanju praktičnih problemov, ki pomenijo konkreten prenos v njihovo delovno prakso. Pomembno je tudi, da namenimo veliko pozornost menjavi delovnih izkušenj med udeleženci. Prihajajo z zelo različnih delovnih mest, imajo raznolike izkušnje in se lahko zelo veliko naučijo drug od drugega. Najboljši način za menjavo delovnih izkušenj je skupinsko delo pri vajah. Pri izpeljevanju izobraževalnega procesa odraslih povzroča največ preglavic čas. Ker je odraslim namenjenih manj ur, zmanjkuje časa za vaje. Za pouk mladine je več časa, zato bi lahko imeli več vaj in obdelali veliko konkretnih praktičnih problemov. Ampak mladi imajo manj izkušenj in je zato to opisano težje izpeljati. Če bi bilo več časa za vaje, bi lahko odrasli svoje delovne izkušnje bolj izrabili. Velikokrat se dogaja, da so študentje zelo motivirani, pripravljeni so podati svoje izkušnje in razvijati možnosti za rešitve, pa žal za to zmanjka časa."

"Odrasli so resnejši od mladine. Če ima študent vsaj nekaj let delovnih izkušenj, je drugače. V skupini so tudi mladi ljudje, ki so se lahko vpisali, nimajo pa pravega

cilja. Tistim, ki imajo svoje cilje, pa je zelo veliko do študija in se resno lotijo dela. 98 % odraslih je izredno motiviranih za delo."

"Razlike so. Odrasli so sami dejavnejši, vedo kaj hočejo. Upošteva se njihova pobuda, demonstracija, razlaga, diskusija, vaje, eksperimentalno delo."

"Metode so iste, le da imajo odrasli več poprejšnjega znanja in je le-to mogoče uporabiti za aktivno obliko pouka." "Pri odraslih lahko več storiš za to, da izkušnje, ki jih imajo, uporabijo na vajah."

"V metodah dela ni razlik razen tega, da je treba upoštevati večjo obremenitev odraslih."

Udeleženci

Udeležence smo prosili, naj ocenijo ustreznost časovnega obsega uporabe posamezne metode dela v programu. Preglednica 7 prikazuje njihove odgovore.

Preglednica 7: Ocena ustreznosti uporabljenih metod dela v programu

METODA	PREMALO		RAVNO PRAV		PREVEČ		SKUPAJ	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
predavanje, razlaga	2	7,41	21	77,78	4	14,81	27	100,00
razprava v skupini	7	25,93	20	74,07	0	0,00	27	100,00
demonstracija	10	37,04	17	62,96	0	0,00	27	100,00
praktično delo (vaje)	14	56,00	11	44,00	0	0,00	25	100,00
delo v dvojicah oz. v manjši skupini	12	46,15	14	53,85	0	0,00	26	100,00
seminarske naloge	3	11,11	19	70,37	5	18,52	27	100,00
povprečje odgovorov	8	30,61	17	63,84	1,5	5,56	26,5	100,00

Kot vidimo iz preglednice 7, se je več kot polovici vpisanim v program Gostinstvo – odrasli zdela uporaba različnih učnih metod primerna (63,8 %). Najbolj jim je ustrezala uporaba metode predavanja (77,8 %), njej pa sledijo razprava v skupini (74,1 %), seminarske naloge (70,4 %), metoda demonstracije (63 %), delo v dvojicah ali manjših skupinah (53,8 %) ter praktično delo (44 %). Edina oblika dela, katere uporaba se je zdela udeležencem programa premalo zastopana, je praktično delo, zanj 56 % udeležencev meni, da ga je bilo premalo. Nekateri študenti pogrešajo tudi delo v dvojicah ali manjših skupinah (46,1 %), demonstracije (37 %) in razprave v skupini (25,9 %). Najmanj študentov meni, da je bilo premalo seminarских nalog (11,1 %) in predavanj (7,4 %). To dvoje sta pravzaprav edini metodi, za katere nekateri anketiranci menijo, da jima je bilo namenjeno preveč časa. Da je bilo preveč seminarских nalog in predavanj, pravi 18,5 % ali 14,8% anketirancev.

2.3 Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja (Andragoški center Slovenije)

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Ko v izobraževalnem programu opredeljujemo oblike preverjanja in ocenjevanja znanja za odrasle, moramo upoštevati: uporabo prijemov, ki temeljijo na neposrednem preverjanju znanja v raznih okoliščinah ali pri dejavnostih, ki so čim bliže življenjskim položajem, udeleženci pa se lahko vanje vživijo. Pri izobraževanju odraslih, zlasti pri tistih programih, ki temeljijo na poklicnih izkušnjah, je še posebno pomembno, da se za preverjanje znanja izbirajo naloge in konkretni delovni problemi, ki jih je treba na podlagi naučenega rešiti. Naloge, ki se uporabljajo za preverjanje in ocenjevanje, morajo biti oblikovane tako, da so blizu pojmovnemu svetu odraslih in načinu njihovega sporazumevanja. Pri odločanjih o obliki ali načinih preverjanja in ocenjevanja znanja je treba upoštevati možnosti in okoliščine različnih organizacijskih izpeljav programa za odrasle ali načine pridobivanja in dokazovanja znanja (npr. šolska organizacija, vodeno samoizobraževanje, izpitni sistem ipd). Znanje odraslih se načeloma preverja na predmetnih izpitih. Za odrasle pa so primerne tudi takšne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja, ki omogočajo povezavo teorije in prakse in preverjanje znanja na reševanju konkretnih problemov iz prakse (npr. praktični izdelek, seminarska naloga, projekt, prikazi v stvarnem delovnem okolju).

Izhajajoč iz takšnih strokovnih izhodišč smo ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževalnem programu presojali glede na:

- uporabo znanja za reševanje konkretnih primerov iz delovne prakse (ali so oblike preverjanja znanja takšne, da odrasli z njimi izkazuje aplikativno znanje in mu omogočajo, da na novo pridobljeno znanje zna uporabiti za reševanje praktičnih primerov),
- obremenjenost odraslih s študijskim procesom (ki izhaja iz tega, da poleg izobraževalnih opravljajo še druge vloge),
- ustreznost oblik glede na zmanjšani obseg organiziranega izobraževalnega dela, ki ga imajo odrasli na voljo,
- ustreznost časovne razporeditve posameznih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja.

Opredelitev načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževalnem programu

Program določa splošne obveznosti študentov in oblike preverjanja znanja v splošnem delu, kjer v preglednici na splošni ravni opredeli vse obveznosti. Izobraževalni program na ravni kataloga znanja nima posebej opredeljene sestavine preverjanje in ocenjevanje znanja. Pri nekaterih predmetih so na ravni kataloga znanja opredeljene posebnosti konkretnih oblik preverjanja znanja ter druge obveznosti, ki jih morajo izpolniti študenti pri posameznem predmetu, in sicer v sestavini: posebnosti v izvedbi. Izobraževalni program niti na ravni izobraževalnega programa niti na ravni posameznega kataloga znanja nima opredeljenih kriterijev ocenjevanja za posamezne oblike oz. načine preverjanja in ocenjevanja znanja. Opredeljene obvezne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja so: **pisni izpit, ustni izpit, delni izpit, seminarska naloga, seminarske vaje, laboratorijske vaje, praktični izpit in ustni zagovor, praktična naloga z delovnega področja in ustni zagovor, poročilo o delu (praktično izobraževanje).**

Prilagoditve izobraževalnega programa odraslim udeležencem izobraževanja

V prilagoditvah je bilo poudarjeno, da izobraževalni program in načini in oblike preverjanja znanja zagotavljajo enak izobrazbeni standard kot študij mladine. Za odrasle na ravni

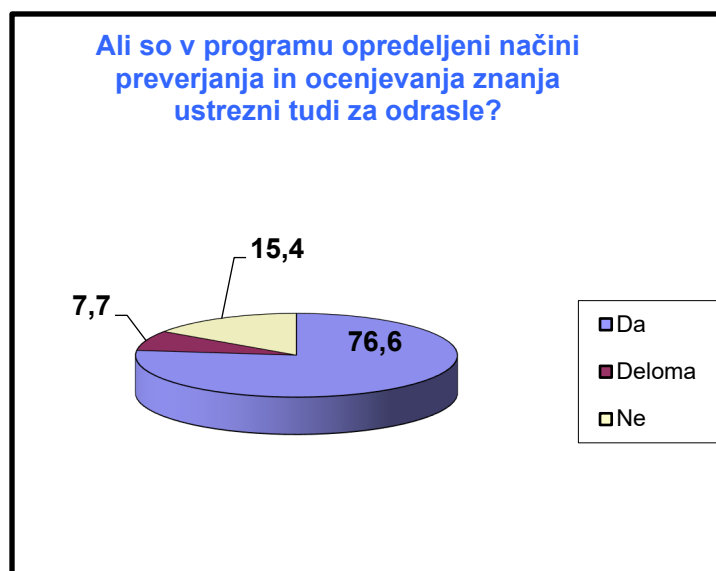
izobraževalnega programa ni bilo prilagoditev obveznih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja.

PRIKAZ IZIDOV

Predavatelji

Na vprašanje, ali so obvezni načini preverjanja in ocenjevanja znanja, kot jih določa izobraževalni program, ustrezni tudi za odrasle udeležence izobraževanja, so predavatelji odgovorili tako, kot kaže slika 4:

Slika 4: Ali so v programu opredeljeni načini preverjanja in ocenjevanja znanja ustrezni tudi za odrasle?

Iz zgornje slike vidimo, da je 76,6 % predavateljev menilo, da so opredeljeni načini preverjanja in ocenjevanja znanja ustrezni tudi za odrasle, 15,4 % pa nasprotno.

En anketirani predavatelj (7,7 %) je na vprašanje odgovoril z deloma, to pa je utemeljil takole: Načini preverjanja in ocenjevanja znanja so deloma ustrezni, saj se znanje preverja najprej pisno in nato ustno. Anketirani pravi, da ne ve, ali je mogoče kaj spremeniti, zato meni, da je morda najbolje, da ostane tako, kot je, ne glede na težave posameznikov pri pisnem izražanju.

Anketirani predavatelji so utemeljili negativne odgovore takole:

"Preverjanje je le pisno, moralo bi biti tudi ustno, ker se nekateri težje pisno izražajo. Omenjali so potrebo po vpeljevanju drugačnega načina napredovanja za odrasle, saj ti lahko napredujejo tudi brez opravljenih predpisanih pogojev (pogojni vpis v višji letnik)."

Predavatelje smo nadalje vprašali, kdaj in kako sami preverjajo znanje pri svojem predmetu za odrasle. Spodnja preglednica prikazuje njihove odgovore.

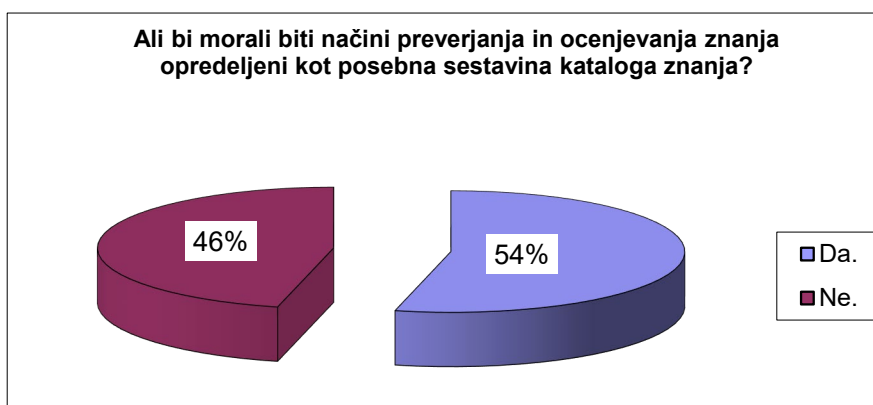
Preglednica: 8: Uporabljeni načini preverjanja in ocenjevanja znanja odraslih

NAČIN	ŠTEVILO PREDMETOV	%
z izpiti	11	91,7
s seminarsko nalogo	7	58,3
z delnimi izpiti	4	33,3
s projekti	2	16,7
s praktičnim izdelkom	2	16,7
z raziskovalno nalogo	0	0
s pisanjem eseja	0	0

Glede na čas in oblike se znanje pri odraslih najpogosteje preverja in ocenjuje z izpiti (pri 91,7 % vseh predmetov) predvsem pisno, na koncu predavanj; nato sledi preverjanje in ocenjevanje s pomočjo seminarske naloge (pri 58,3 % vseh predmetov), ko znanje preverjajo in ocenjujejo predvsem sproti, in sicer pisno in ustno, razmeroma pogosto pa je tudi preverjanje in ocenjevanje z delnimi izpiti (pri 33,3 % vseh predmetov). En anketiran predavatelj preverja znanje tudi s praktičnim izdelkom ter s projektnim delom. Nobeden izmed anketiranih pa znanja ne preverja in ocenjuje s pisanjem eseja.

Od predavateljev smo pridobili mnenje tudi o tem, ali bi bilo treba obvezne načine preverjanja in ocenjevanja znanja, ki so sicer za vsak predmet posebej določeni na ravni izobraževalnega programa (splošni del), še dodatno pojasniti ali razširiti v katalogu znanja za posamezen predmet. Spodnja slika prikazuje njihove odgovore.

Slika 5: Menja predavateljev o načinu preverjanja in ocenjevanja znanja

Njenja o potrebnosti po podrobnejšem opredeljevanju načinov preverjanja in ocenjevanja znanja na ravni kataloga znanja so, glede na specifičnost in potrebe odraslih precej različna. Malo več kot polovica predavateljev (7 predavateljev oz. 53,8 %) je menila, da bi bilo le-to potrebno, malo manj kot polovica (6 predavateljev oz. 46,2 %) pa, tudi nasprotno. Med tistimi, ki so odgovorili negativno, je svoj odgovor utemeljila le ena predavateljica, in sicer takole:

"Na višji strokovni šoli smo predavatelji iz iste stroke, pa imamo različna mnenja o tem, kako od koga dobiti oceno. Sama uporabljam določeno obliko, ko pa mi ne ugaja več jo zamenjam. Učim se tudi iz svojih napak. Zato mi bolj ustreza, če ni

vse vnaprej določeno. Vsak predavatelj svojo snov najboljše pozna in zato najboljše ve, kako preveriti znanje."

Drugi del predavateljev je svoje odgovore utemeljeval z naslednjim:

"Opredeljeni načini preverjanja in ocenjevanja znanja bi predavatelju pomagali"
 "Dobro je, če je preverjanje znanja podrobneje opredeljeno na ravni predmeta predvsem zato, ker smo šola, z določenimi specifikami Pri strokovnih predmetih je treba znanje praktično preverjati, predvsem zaradi strokovnih specifik."
 "Podrobnejše opredeljeni načini preverjanja znanja so lahko koristni za udeležence in njihovo pripravo.« "Študentje morajo natanko vedeti, kdaj in kaj se preverja. To zveča motivacijo za delo. Predlagam, da bi še med letom ocenjevali opravljene vaje." "Merila bi morala biti natančneje opredeljena. Pri nas se predavatelj sam odloči, ali seminarske naloge sploh oceni. Praviloma se ne ocenjujejo. Sama npr. določim, da seminarske naloge sestavljajo 20 % skupne ocene. Kolikor poznam prakso drugje, vem, da imajo vnaprej natanko določena merila, po katerih bodo ocenjevali ali preverjali doseganje določenih ciljev programa. Za strokovni profil, ki ga izobražujemo v tem programu, je zelo pomembno, da se ocenjujeta tudi zagovor in predstavitev seminarske naloge. Zato izpeljujem skupinske vaje. Tako študente navajam na skupinsko delo, ki je v gostinstvu in turizmu pomembno in potrebno."

Udeleženci

Da bi si ustvarili celostno podobo in lahko kar najobjektivneje presodili ustreznost opredeljenih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v programu, smo tudi odrasle udeležence vprašali, kateri načini preverjanja in ocenjevanja znanja se jim zdijo primerni. Spodnja preglednica prikazuje njihove odgovore.

Preglednica 9: Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja s stališča udeležencev

NAČIN	PRIMERNO	%	NEPRIMERNO	%
pisni izpit	27	100	0	0
ustni izpit	23	85,2	4	14,8
delni izpit	25	92,6	1	3,7
projekti	19	70,4	5	18,5
seminarske naloge	23	85,2	3	11,1
raziskovalne naloge	16	59,3	3	11,1
praktični izdelki	17	63	2	7,4
pisanje eseja	11	40,7	6	22,2

Iz preglednice razberemo, da so vsi anketirani udeleženci izobraževalnega programa Gostinstvo – odrasli zadovoljni s pisnim preverjanjem in ocenjevanjem znanja, delež pa je visok še pri preverjanju in ocenjevanju znanja z delnimi in ustnimi izpiti ter seminarskimi nalogami. Delež pozitivnih odgovorov je najnižji pri preverjanju in ocenjevanju znanja s pisanjem eseja, ki ga je, po drugi strani, največji delež udeležencev označil kot neustreznega.

Neustreznost določenega načina preverjanja in ocenjevanja znanja so anketirani udeleženci utemeljili takole:

»Za določene načine preverjanja in ocenjevanja (npr. preverjanje in ocenjevanje z raziskovalno nalogo) primanjkuje časa.«

»Pri nekaterih predmetih je bila seminarska naloga sama sebi namen in študentje od truda za njeno pripravo in izdelavo niso imeli nobene koristi.«

En anketiran udeleženec pa je poudaril, da je bilo preveč preverjanja in ocenjevanja s seminarskimi nalogami.

Opravili smo tudi analizo opredeljenih načinov preverjanja in ocenjevanja znanja. Ugotovili smo, da morajo med drugimi obveznostmi udeleženci opraviti dve seminarski nalogi v prvem letniku in šest seminarskih nalog v drugem. Pri posameznih predmetih se uporabljajo zelo različne kombinacije oblik preverjanja in ocenjevanja znanja. To je tudi razumljivo, saj je treba oblike in načine preverjanja in ocenjevanja znanja izbirati glede na značilnosti in cilje posameznega predmeta. Delne izpite, ki se zdijo udeležencem zelo ustrezni in primerni je mogoče opravljati pri štirih predmetih. Med ustreznimi načini preverjanja in ocenjevanja znanja so navajali tudi projekte (70 %), vendar teh izobraževalni program kot oblike dela in zato tudi kot oblike preverjanja in ocenjevanja znanja ne predvideva.

2.4 Ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli in pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja (Andragoški center Slovenije)

V tem delu smo presojali ustreznost treh za izobraževanje odraslih zelo pomembnih sestavin izobraževalnega programa ter prilagoditev le-teh za izobraževanje odraslih, in sicer:

- **ustreznost prilagoditve obsega ur v predmetniku**
- **ustreznost izbrane organizacijske oblike**
- **ustreznost opredeljenih prostorskih razmer, študijske literature in velikosti skupin.**

Pri tem smo uporabili merila za presojo ustreznosti opredelitve organizacije izobraževanja odraslih. Ugotavljali smo, ali:

- so zagotovljene takšne organizacijske in izvedbene možnosti za izobraževanje, ki omogočajo doseganje ciljev izobraževalnega programa oziroma posameznih katalogov znanja in s tem enakovrednost standardov znanja v izobraževanju odraslih;
- je upoštevana obremenjenost odraslih, ki izhaja iz delovnih in drugih vlog, ki jih opravljajo poleg izobraževalnih;
- je izobraževanje odraslih odprto in fleksibilno in ali so upoštrevane različne poti do znanja v izobraževanju odraslih (fleksibilnosti in odprtosti izbrane organizacijske oblike v sami izpeljavi ter možnosti vplivanja odraslih);
- so izpolnjeni drugi pogoji, ki sodijo h kakovostni organizaciji in izpeljavi izobraževanja odraslih (prostorski pogoji, študijska literatura, velikost skupin).

Ustreznost prilagoditve obsega ur v predmetniku

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Obseg ur v predmetniku za odrasle je zmanjšan zato, ker imajo odrasli, ki se znova začno izobraževati, navadno že kar nekaj izobraževalnih in delovnih izkušenj, in jih lahko koristno uporabijo pri svojem izobraževanju. Tako nekatere določene vsebine hitreje absolvirajo, saj jih že poznajo. Drugi razlog, zaradi katerega je zmanjšan obseg ur organiziranega izobraževalnega dela za odrasle, je tudi ta, da pri odraslih po navadi ni vzgojnih vsebin. Pri zmanjševanju obsega ur v izobraževanju odraslih moramo biti pozorni, da je le-to ustrezno, neustrezno prilagajanje namreč lahko poslabša kakovost izobraževanja, oteži doseganje ciljev izobraževalnega programa in s tem enakovrednost standardov znanja z izobraževanjem mladine.

V evalvaciji smo zato ugotavljali:

- uresničljivost ciljev pri posameznih predmetih v predvidenem obsegu ur,
- ustreznost obsega ur pri posameznem predmetu glede na potrebe udeležencev,
- ustreznost obsega ur glede na predvidene oblike dela v programu (predavanja, seminarske vaje, laboratorijske vaje).

Opredelevitev v izobraževalnem programu

Izobraževalni program v predmetniku opredeljuje naslednji obseg ur: 300 ur za skupne strokovnoteoretične predmete, 624 ur za temeljne strokovne predmete, 396 ur za posebne strokovne predmete in 680 ur za praktično izobraževanje. Skupno število ur je 2000. Predmetnik za posamezen predmet določa še obseg ur za predavanja, laboratorijske in seminarske vaje.

Prilagoditev za odrasle

Predmetnik in število ur sta prilagojena izpeljavi programa odraslih tako, da morajo predavanja imeti vsaj 50 % ur iz predmetnika, seminarske in laboratorijske vaje pa najmanj 70 %. Za skupne strokovne predmete je bilo predvidenih 214 ur, za temeljne strokovne 439, za posebne strokovne predmete 229 ur in za praktično izobraževanje 680 ur. Skupaj 1562 ur.

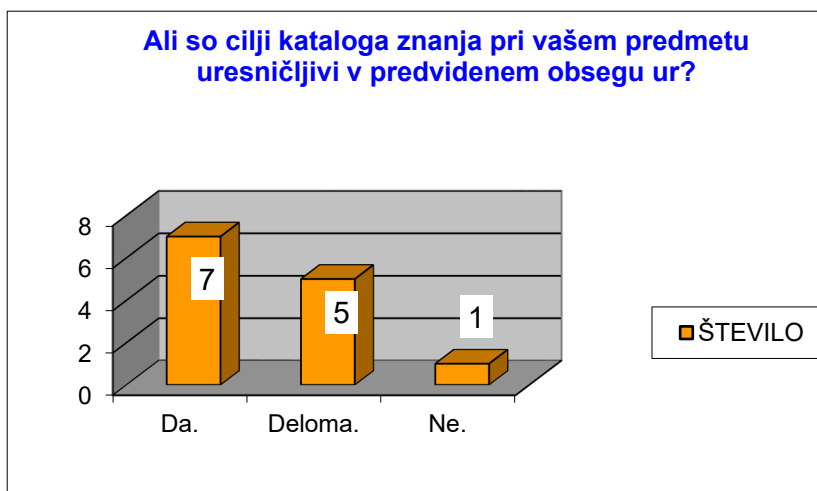
PRIKAZ IZIDOV

V nadaljevanju prikazujemo izide, ki smo jih za presojo ustreznosti prilagoditve obsega ur v predmetniku pridobili od posameznih subjektov.

Predavatelji

Predavatelje smo vprašali, ali so cilji kataloga znanja pri njihovem predmetu uresničljivi v predvidenem obsegu ur. Njihovi odgovori so prikazani v sliki 6:

Slika 6: Uresničljivost ciljev kataloga znanja pri posameznem predmetu v predvidenem obsegu ur

Predavatelji, ki so odgovorili pozitivno, so svoje odgovore utemeljevali takole:

"V 2. letniku delajo udeleženci predvsem samostojno in se obdela vsa snov." »Ker imajo poprejšnje znanje, je cilje lažje uresničiti.« »Da, vendar z veliko kakovostnega izobraževalnega dela, tudi s pripravo skript in vaj." "V krajšem času, ki ga imam na voljo pri odraslih, lahko prav tako uresničim vse cilje, zato ker imajo odrasli več poklicnih izkušenj. Odrasli to, kar na predavanjih slišijo, podoživljajo v praksi in iščejo praktične rešitve. Mladina pa sploh ne ve, kaj jo še čaka, in je po navadi to tudi ne zanima. Z odraslimi je lažje delati." »Cilji so uresničljivi v predvidenem obsegu ur. Težave nastajajo samo zato, ker ni dovolj časa, da bi vsi študentje zagovarjali seminarske naloge. Preveč jih je, in glede na število ur, ki so na voljo, tega ni mogoče izpeljati." "Vsi cilji, tudi socializacijski, so doseženi. Bilo bi še boljše, če bi imeli možnost narediti več vaj. Ob takem obsegu ur je treba zelo hiteti. Če bi imeli več časa, bi se o določenem problemu lahko več pogovarjali, obdelali več primerov iz prakse. Da bi študentom olajšali delo, je moral vsak predavatelj napisati skripta, tako da študentje lahko sledijo predavanjem, saj potekajo ta precej hitro. Menim pa, da te slabosti ne vplivajo bistveno na raven znanja, ki jo dosežejo slušatelji.«

Predavatelji, ki so cilje pri svojem predmetu lahko uresničili le deloma, so svoj odgovor utemeljili z naslednjim:

"Obseg ur za seminarske vaje in praktične vaje je premajhen." "Potrebovali bi več ur za seminarsko delo (na račun zmanjševanja ur za predavanja)." "Ur je premalo. Študente je treba navdušiti, zavedati se morajo, da morajo veliko tudi sami delati doma. Vse krčimo, in če hoče biti študent uspešen, mora doma sam veliko delati." "Težava je v tem, da je premalo vaj. Ur za vaje je v primerjavi z rednimi toliko manj, da težko predelamo tudi na vajah vse vsebine iz teoretičnega dela." "Če bi bilo poprejšnje znanje študentov takšno, kot naj bi bilo, potem bi bil obseg ur ustrezen. Več bi se lahko ukvarjali z organizacijo in mogoče z manj vajami. Če bi bilo praktično znanje na dovolj visoki ravni. Morda bi bilo potrebno malo več ur, ki bi jih znotraj predmeta razporedili, kolikor bi bilo potrebno za teoretično delo in vaje."

Predavatelj, ki je menil, da cilji pri njegovem predmetu niso uresničljivi v predvidenem obsegu ur, je to utemeljil takole:

"Ker je treba dopolnjevati manjkajoče poprejšnje znanje, potrebno je več utrjevanja, ponavljanja."

Spodnja preglednica prikazuje odgovore predavateljev po posameznih predmetih.

Preglednica 10: Uresničljivost ciljev kataloga znanja pri posameznem predmetu

Ali so cilji kataloga znanja uresničjivi v predvidenem obsegu ur?	DA	DELOMA	NE
strokovna terminologija v tujem jeziku (nemški jezik)		x	
poslovno sporazumevanje in vodenje (PSV)			
ekonomika in menedžment podjetja (EMP)		x	
strokovna terminologija v tujem jeziku (italijanski jezik)	x		
pravni in tehniški predpisi (PTP)	x		
ekonomika turizma	x		
trženje v gostinstvu in turizmu (TGT)	x		
poslovna informatika in statistika (PIS)		x	
poslovanje gostinskih in turističnih podjetij (PGT)	x		
strokovna terminologija v tujem jeziku (angleški jezik)		x	x
strežba z organizacijo dela		x	
gastronomija	x		
kuharstvo z organizacijo dela	x		

Udeleženci

Da bi ugotovili ali so bile prilagoditve obsega ur za odrasle ustrezne oz. ali so se zaradi zmanjšanja obsega ur pojavljale kakšne težave in kje, smo udeležence vprašali, ali se jim je zdel obseg ur pri posameznem predmetu ustrezen? Spodnja preglednica prikazuje odgovore udeležencev.

Preglednica 11: Ustreznost obsega ur pri posameznem predmetu

Ustreznost obsega ur pri posameznem predmetu	PREMALO ČASA %	RAVNO PRAV %	PREVEČ ČASA
strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ1)	57,69	42,31	0,00
poslovno sporazumevanje in vodenje (PSV)	11,54	84,62	3,85
ekonomika in menedžment podjetja (EMP)	19,23	76,92	3,85
strokovna terminologija v tujem jeziku II (STJ2)	53,85	46,15	0,00
pravni in tehniški predpisi (PTP)	11,54	84,62	3,85
ekonomika turizma	11,54	88,46	0,00
trženje v gostinstvu in turizmu (TGT)	19,23	80,77	0,00
poslovna informatika in statistika (PIS)	11,54	80,77	0,00
poslovanje gostinskih in turističnih podjetij (PGT)	30,77	69,23	0,00
naravna in kulturna dediščina (NKD)*	26,92	65,38	7,69
gastronomija (GAS)	20,00	80,00	0,00
kakovost hrane in pijače (KHP)	28,00	72,00	0,00
kuharstvo z organizacijo dela (SOD)	29,17	62,50	8,33
strežba z organizacijo dela (SOD)	30,77	61,54	7,69
osnove strežbe (OTS)	26,32	68,42	5,26
praktično izobraževanje (PRI)	14,29	85,71	0,00

Več kot polovica ali 57,6 % udeležencev je menila, da je bilo predmetu strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ1) namenjeno premalo časa, da je bilo časa ravno prav, je menilo 42,3 % udeležencev.

84,6 % udeležencev je obseg ur pri predmetu poslovno sporazumevanje in vodenje (PSV) ocenila kot ravno pravšnji, 11,5 % jih je menilo, da je bilo časa premalo, 3,8 % pa, da ga je bilo preveč.

Da je bil obseg ur pri predmetu ekonomika in menedžment podjetja (EMP) ravno pravšnji, je menilo 76,9 % udeležencev, 19,2 % jih je bilo mnenja, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa, 3,8 % pa, da ga je bilo preveč.

Tudi za predmet strokovna terminologija v tujem jeziku II (STJ2) je več kot polovica udeležencev ali 53,8 % odgovorila, da mu je bilo namenjeno premalo časa, 46,1 % pa jih je menilo, da ga je bilo ravno prav.

84,6 % udeležencev je obseg ur pri predmetu pravni in tehniški predpisi (PTI) ocenila kot ravno pravšnji, 11,5 % je menila, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa, 3,8 % pa, da je bil obseg ur prevelik.

Obseg ur pri predmetu ekonomika turizma je 88,4 % ocenila kot ravno pravšnji, 11,5 % pa jih je menila, da je bilo predmetu namenjenega premalo časa.

Kot ustrezen je obseg ur pri predmetu trženje v gostinstvu in turizmu (TGT) ocenilo 80,7 % udeležencev, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa, pa je menilo 19,2 % udeležencev.

Po mnenju 80,7 % je bil čas, namenjen za predmet poslovna informatika in statistika (PIS), ravno pravšnji, 11,5 % udeležencev pa je menilo, da je bilo časa premalo.

30,7 % udeležencev je menilo, da je bilo časa pri predmetu poslovanje gostinskih in turističnih podjetij (PGT) premalo, 69,2 % pa, da ga je bilo ravno prav.

Obseg ur pri predmetu naravna in kulturna dediščina (NKD) je kot ustrezen ocenilo 65,3 % udeležencev, da je bilo časa premalo, jih je menilo 26,9 %, da ga je bilo preveč, pa 7,6 %.

Da je bil obseg ur pri predmetu gastronomija (GAS) ustrezen, je menilo 80 % udeležencev, 20 % pa, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa.

Obseg ur pri predmetu kakovost hrane in pijača (KHP) je 72 % ocenilo kot ustrezen, 28 % pa jih je menilo, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa.

Predmet kuharstvo z organizacijo dela (SOD) je z ustrežno ocenilo 62,5 % udeležencev, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa jih je menilo 29,1 %, da ga je bilo preveč, pa 8,3 %.

61,5 % udeležencev je bilo mnenja, da je bil pri predmetu strežba z organizacijo dela (SOD) obseg ur ravno pravšnji, 30,7 %, da je bilo predmetu namenjeno premalo časa, 7,6 % pa, da je bilo časa preveč.

Pozitivno je obseg ur pri predmetu osnove strežbe (OTS) ocenilo 68,4 % udeležencev, da je bilo časa premalo, je menilo 26,3 % udeležencev, 5,2 % pa, da je bilo časa premalo.

Obseg ur pri praktičnem izobraževanju (PRI) je kot ustrezen ocenilo 85,7 % udeležencev, 14,2 % pa je menilo, da je bilo časa premalo.

Iz izidov razberemo, da še posebno izstopata predmeta **strokovna terminologija I** in **strokovna terminologija II**, saj je za oba več kot polovica udeležencev menila, da je bilo zanj namenjeno premalo časa. Kar velik odstotek udeležencev je menil enako tudi za predmete **poslovanje gostinskih in turističnih podjetij** (30 %) in **naravna in kulturna dediščina** (26 %), **strežba z organizacijo dela** (30 %) in **kakovost hrane in pijače** (28 %) ter **osnove strežbe** (26 %).

Vodja izobraževalnega programa

Vodja izobraževalnega programa je prilagoditve obsega ur v predmetniku za odrasle, ki jih je sprejel Strokovni svet za izobraževanje odraslih, ocenila kot **ustrezne**.

Ustreznost opredeljenih prostorskih razmer, študijske literature in velikosti skupin

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

Za kakovostno izpeljevanje izobraževanja je zelo pomembno, da v izobraževalnem programu ustrezno opredelimo vse tiste pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da takšno izobraževanje lahko poteka in da se programski cilji lahko uresničujejo. Zagotovitev ustreznih prostorskih razmer v izobraževanju odraslih pomeni, da morajo biti prostori funkcionalni, takšni, da omogočajo interakcijo med udeleženci, opremljeni z vsemi pripomočki, ki so potrebni za kakovostno izpeljevanje programa. Povezani so z ustrežno opredelitvijo velikosti skupin, ki naj bodo takšne, da odraslim omogočajo aktivno delo, menjavo bogatih delovnih izkušenj ipd. Zelo pomemben pogoj, ki mora biti izpolnjen za kakovostno izobraževanje odraslih, je tudi študijska literatura. Odrasli namreč velik del svojega izobraževanja opravijo s samostojnim delom, zato so jim ustrezna študijska literatura in drugi učni viri zelo pomemben pripomoček pri učenju.

PRIKAZ IZIDOV

Predavatelje, udeležence in vodjo izobraževalnega programa smo zato povprašali, kaj menijo o ustreznosti prostorskih razmer, učnih sredstev, učnih virov in velikosti skupin.

Prostorske razmere

Preglednica 12 prikazuje odgovore predavateljev, udeležencev in vodje izobraževanja.

Preglednica 12: Ustreznost opredeljenih prostorskih razmer za kakovostno izpeljavo programa

	ODGOVORI PREDAVATELJEV N = 13		ODGOVORI UDELEŽENCEV N = 27		ODGOVORI VODJE IZOBRAŽEVANJA N = 1	
	Število	%	Število	%	Število	%
Ustrezno	12	92,3	27	100	1	100
Neustrezno	1	7,7	0	0	0	0
Skupaj	13	100	27	100	1	100

Iz preglednice razberemo, da so predavatelji opredelitev prostorskih razmer za izpeljavo izobraževanja ocenili kot pozitivno. Z negativno jih je ocenil le en predavatelj, ki pa svojega odgovora ni utemeljil.

Enakega mnenja so bili tudi udeleženci, saj so vsi izmed tistih, ki so odgovorili, menili, da so bile prostorske razmere, v katerih je potekalo njihovo izobraževanje, ustrezne. Pri tem je treba opozoriti, da so udeleženci lahko ocenjevali samo razmere, v katerih je potekalo njihovo izobraževanje, in ne opredelitve v izobraževalnem programu, saj teh ne poznajo. Ker pa mora vsak izvajalec za to, da lahko izvaja javnoveljavni program, biti vpisan v razvid izvajalcev javnoveljavnih programov in s tem zadostiti tudi prostorskim pogojem, ki jih zahteva program, smo pri oceni domnevali, da so bili pogoji, takšni kot jih zahteva program, izpolnjeni.

Tudi vodja izobraževalnega programa je opredelila prostorske pogoje v izobraževalnem programu s stališča odraslih kot ustrezne.

Študijska literatura

Spodnja preglednica prikazuje odgovore predavateljev in udeležencev izobraževanja. Predavatelji so ocenjevali ustreznost študijske literature, ki je v izobraževalnem programu opredeljena za vsak predmet posebej kot posebna sestavina kataloga znanja z naslovom Okvirni seznam študijske literature. Udeleženci so ocenjevali ustreznost študijske literature, ki so jo uporabljali pri izobraževanju.

Preglednica 13: Ustreznost študijske literature za kakovostno izpeljavo programa

	ODGOVORI PREDAVATELJEV N = 13 (100 %)		ODGOVORI UDELEŽENCEV N = 25	
	Število	%	Število	%
Ustrezno	8	61,5	18	66,7
Delno ustrezno	0	0	4	14,8
Neustrezno	5	38,5	5	18,5
Skupaj	13	100	23	100

Malo več kot polovica ali 61,5 % predavateljev je menila, da je študijska literatura, ki je v izobraževalnem programu opredeljena kot priporočena za njihov predmet, ustrezna. 38,5 % predavateljev pa je priporočeno študijsko literaturo za predmet, ki ga poučujejo, ocenilo kot neustrezno. Svojo oceno so utemeljevali takole:

"Študijska literatura, ki je navedena v programu, ni ustrezna. Večinoma smo jo zamenjali.« (PSV) "Študijska literatura je še nekoliko pomanjkljiva.« (SOD). "Študijsko literaturo bi bilo treba razširiti. Navedena je le temeljna.« (KOD) "Študijsko literaturo je treba redno dopolnjevati.« (STJ)

Udeleženci so menili o študijski literaturi zelo podobno kakor predavatelji. Da je le-ta ustrezna, je menilo 66,7 % udeležencev, 18,5 % pa, da ni ustrezna. Štirje udeleženci (14,8 %) so menili, da je bila študijska literatura delno ustrezna. Med razlogi za negativno oceno so udeleženci navajali:

"Učbeniki pri nekaterih predmetih še niso izdelani." "Gradiva npr. pri kulturni dediščini sploh ni, tako da ne vem, od kod se bom učil, predavatelj je navedel preveč literature - 20 knjig." "Ker smo prva generacija niso bili izdelani vsi učbeniki – skriptah. Preveč telegrafski slog v skriptah (2)." "Učbenikov ni ali so površno pripravljani."

Tisti, ki so navedli, da so bili učbeniki delno ustrezni, so svoje mnenje utemeljili takole:

"Učbeniki za kuharstvo z organizacijo dela (KOD) niso usklajeni z drugimi predmeti." "Nekateri profesorji niso dali primernih učbenikov ali so jih kot obvezne napisali celo 15 ali nekaj manj. Treba bi bilo več zbranega gradiva v skriptah."

Vodja izobraževalnega programa je glede študijske literature in učbenikov, ki jih potrebujejo udeleženci povedala, da je bila prav to ena od večjih težav, ki so jih imeli ob začetku vpeljevanja programa. Na slovenskem trgu namreč ni dovolj ustrezne študijske literature in učbenikov za to področje, zato so se hkrati z vpeljevanjem programa lotili tudi priprave internih učbenikov, ki bi bili v pomoč študentom pri študiju. Pri nekaterih predmetih jim je to že uspelo storiti, ponekod pa še ne.

Velikost skupin

V skladu z normativi, ki izhajajo iz visokega šolstva in veljajo tudi za višješolsko izobraževanje, so v izobraževalnem programu opredeljene naslednje skupine za izvajanje izobraževanja: 60 udeležencev za predavanja, 30 udeležencev za seminarske vaje in 15 udeležencev za laboratorijske vaje.

Predavatelji

Devet ali 69,2 % predavateljev je menilo, da so skupine ustrezne, štirje ali 14,8 % pa so trdili nasprotno. Izmed njih je ena od predavateljic svojo oceno utemeljila takole:

"Težave imam zato, ker imam veliko študentov skupaj, za takšno skupino je predavalnica premajhna, zato se težko dela." "Ni ustrezno, da predavamo 100 študentom hkrati. Pri predavanjih, ki jih posluša 100 študentov ni nobenega stika, čeprav preživiš z njimi toliko ur. Kakovost bi bila povsem drugačna, če bi lahko delali v manjših skupinah, a takšni so normativi. Pri nas je dodatni razlog ta, da oba programa (Gostinstvo in Turizem) izvajamo skupaj. Če bi imeli oba programa ločena, potem bi imeli tudi predavanja lahko ločeno. Če bi želeli programa ločiti, bi potrebovali zelo dobro utemeljitev. Ugotavljamo pa, da velikih vsebinskih razlik ni. Morda potrebujejo gostinci le več ur. To pa npr. lahko nekako zagotovimo samo pri vajah. Na takšnih strokovnih šolah, kjer želimo usposabljanje strokovnjake, ne bi smelo biti toliko predavanj, ki jih posluša po 100 študentov. Četudi so to le predavanja. Če skupine zmanjšamo, pa nastanejo težave z denarjem, ker ne zadošča za program. Zgodi se, da pride v skupini, kjer naj bi bilo 20 študentov, včasih na predavanja le 5 ali 6 študentov. Najti je treba pravo razmerje.« "V skupinah pri seminarskih vajah in laboratorijskih vajah nikakor ne bi smelo biti več kot 15 študentov."

Vodja izobraževalnega programa

Vodja izobraževalnega programa je menila, da je normativ za oblikovanje skupin pri laboratorijskih vajah ustrezen, neustrezna pa sta normativa za oblikovanje skupin pri predavanjih, kjer je predvidenih 60 študentov v eni skupini, in za seminarske vaje, kjer je le teh 30. Po njenem mnenju je skupina s 60 študenti prevelika in onemogoča kakovostno delo. Pri tem je opozorila še na dodatno težavo, s katero se ukvarjajo pri izpeljavi izobraževalnega programa Gostinstvo. Predavanja za nekatere predmete namreč potekajo skupaj za izobraževalni program Turizem in izobraževalni program Gostinstvo, zato so skupine prevelike. Tako je mogoče izpeljati plenarna predavanja, ni pa veliko možnosti za razpravo.

Za odrasle bi bilo tudi ustrežnejše, če bi bile skupine za seminarske vaje manjše, tako da bi vsi lahko predstavili svoje seminarske naloge. Več možnosti bi bilo tudi za menjavo bogatih delovnih izkušenj, ki jih odrasli prinašajo v izobraževalni proces.

Udeleženci

Velika veličina udeležencev (88,9 %) je menila, da so bile skupine pri laboratorijskih in seminarskih vajah ustrezne, 11 % udeležencev pa je trdilo nasprotno. Da so bile skupine za predavanja ustrezne jih je menilo 96,3 %, 3,7 % pa, da ne. Kot razlog za to so navedli, da so bile skupine prevelike in da je kakovostno znanje lažje dobiti v manjših skupinah.

Ustreznost organizacije izobraževanja pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja

V skladu s konceptom višjih strokovnih šol morajo študenti del svojega izobraževanja opraviti v delovnem okolju in si tako pridobiti tudi znanje in praktične spretnosti, ki jih zahteva poklic. V skladu s prilagoditvami izobraževanja odraslim se jim, če izpolnjujejo pogoje za priznavanje praktičnega izobraževanja, le-to prizna.

Opredelitev organizacije praktičnega izobraževanja v izobraževalnem programu

Izobraževalni program Gostinstvo opredeljuje, da mora študent opravljati praktično izobraževanje v podjetju, in sicer 280 ur v prvem letniku in 400 ur v drugem. V programu je tudi opredeljeno, da se praktično izobraževanje izpeljuje v gostinskih podjetjih v Sloveniji, tako da so zajeti zimski, poletni, obmorski in zdraviliški turizem ter druge turistične dejavnosti. Vsebinsko in organizacijsko izpeljavo praktičnega izobraževanja usklajuje predavatelj višje šole – organizator praktičnega izobraževanja z mentorjem v podjetju. Mentor spremlja napredovanje študentove praktične usposobljenosti in o tem obvešča višjo strokovno šolo vsaj dvakrat v letniku. Študent lahko opravlja praktično izobraževanje v več podjetjih.

Prilagoditev praktičnega izobraževanja za odrasle

Strokovni svet za izobraževanje odraslih je sprejel te prilagoditve praktičnega izobraževanja za odrasle: študent, ki ima že najmanj dve leti delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja prakse v I. letniku, to je 280 ur. Študent, ki ima več kot 5 let delovnih izkušenj na ustreznih delovnih mestih, je oproščen opravljanja praktičnega izobraževanja v celoti - to je 680 ur. Glede organizacije in izpeljave praktičnega izobraževanja za odrasle ni bilo posebnih prilagoditev na ravni izobraževalnega programa.

Iz podatkov, ki smo jih pridobili iz višje strokovne šole, je večina udeležencev izpolnjevala merila za priznavanje praktičnega izobraževanja, zato ji le-tega ni bilo treba opravljati. Praktično izobraževanje v podjetju je tako opravljal le en študent. V nadaljevanju navajamo mnenja o različnih vidikih praktičnega izobraževanja, ki smo jih pridobili od osebe, pristojne za organizacijo praktičnega izobraževanja na šoli. Za ponazoritev navajamo tudi mnenje mentorja študenta, ki je opravljal praktično izobraževanje. Pri tem je treba upoštevati, da mnenje enega mentorja ne omogoča posploševanja v sklepih.

PRIKAZ IZIDOV

Organizator praktičnega izobraževanja na šoli

Na vprašanje, ali časovna razporeditev praktičnega izobraževanja kot jo določa program (zimski, poletna sezona), ustreza tudi odraslim, je organizatorica praktičnega izobraževanja pojasnila, da je bila za odrasle v tem delu sprejeta prilagoditev, in sicer: odrasli morajo opraviti praktično izobraževanje do vpisa v drugi letnik. Takšna rešitev je za odrasle ustrezna, saj se tako lahko sami dogovorijo z delodajalci in opravijo praktično izobraževanje takrat, ko jim to najbolj ustreza.

Kot ustrezno je ocenila tudi prilagoditev obsega praktičnega izobraževanja za odrasle in merila za oprostitev praktičnega izobraževanja.

Mentorji praktičnega izobraževanja

Pri vprašanju o načinih spremljanja napredovanja študentove praktične usposobljenosti je mentor praktičnega izobraževanja odgovoril, da usposobljenost študentov ocenjuje s praktično nalogo z delovnega področja, ki jo mora kandidat opraviti.

Anketirani mentor ne obvešča sproti šole o napredku udeležencev pri praktičnem izobraževanju.

Glede dodatnega usposabljanja za mentorsko delo anketirani mentor meni, da je le-to potrebno. Mentor ima 4 leta delovnih izkušenj na področju izobraževanja odraslih.

Na vprašanje o pridobljeni pedagoško-andragoški izobrazbi je anketirani mentor odgovoril negativno. V zadnjih dveh letih se tudi ni udeležil nobenega usposabljanja, ki bi bilo povezano z njegovim delom z odraslimi udeleženci praktičnega izobraževanja, pripravljen pa se je za delo v izobraževanju odraslih dodatno usposabljal. Pri tem bi potreboval znanje o:

- mentorjevih strokovnih, pedagoških in osebnostnih lastnostih,
- učinkovitih metodah za spremljanje, preverjanje in ocenjevanje uspešnosti študenta praktičnega izobraževanja,
- mentorstvu odraslemu pri samostojnem učenju.

Predavatelji

Predavatelji so ocenjevali ali je predvidena organizacija izobraževanja za njihov predmet ustrezna. 76,9 % jih je menilo, da je takšna opredelitev ustrezna, nekateri pa so pojasnili, da je takšna opredelitev za odrasle neobvezujoča, saj le-ti lahko opravijo praktično izobraževanje tedaj, ko jim najbolj ustreza. 23,1 % predavateljev pa je menilo da to, kdaj odrasli opravljajo praktično izobraževanje, ne vpliva na delo pri njihovem predmetu.

2.5 Pedagoško-andragoška usposobljenost predavateljev skupnih strokovnih, temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega izobraževanja v delovnem procesu (Andragoški center Slovenije)

Strokovne smernice in merila za presojo ustreznosti

V izobraževanju odraslih je nekaj posebnosti, ki jih morajo izobraževalci odraslih poznati in biti za obvladovanje le-teh ustrezno usposobljeni. Temeljni pogoj za takšno usposobljenost je pedagoško-andragoška izobrazba, ki da osebju splošno znanje o specifičnosti izobraževanja odraslih in za delo z njimi. Pedagoško-andragoška izobrazba je zakonska zahteva in jo morajo izpolnjevati vsi, ki poučujejo v javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle. Poleg te pa pogosto posamezni izobraževalni programi ali ciljne skupine udeležencev, ki jim je program namenjen, zahtevajo od izobraževalcev še dodatno znanje in spretnosti. Kadar je tako, je potrebno dodatno znanje in spretnosti opredeliti tudi v

izobraževalnem programu in ga, zato da bi dosegli kakovostno izobraževanje odraslih, priporočiti tistim, ki bodo izobraževalni program izpeljevali.

Upoštevanje takšna vsebinska izhodišča smo pedagoško-andragoško usposobljenost predavateljev v izobraževalnem programu presojali glede na:

- zasnovo (koncept) višjih strokovnih šol, ki predvidevajo aktivne oblike dela (seminarje, vaje) za doseganje ciljev uporabe teoretičnega znanja za reševanje problemov v strokovni praksi,
- ustrezno specialnodidaktično znanje in spretnosti za vpeljevanje sodobnih metod in oblik dela za odrasle,
- znanje, ki je še posebno pomembno za delo z odraslimi,
- značilnosti in potrebe odraslih, ki se izobražujejo v programih višjih šol.

Opredelitev kadrovskega pogojev v izobraževalnem programu

Izobraževalni program Gostinstvo v posebni sestavini 'Znanje, ki ga morajo imeti izvajalci posameznega predmeta', določa znanje, ki ga morajo imeti izvajalci posameznih predmetov, in sicer tako, da opredeli izobrazbo določene stroke ali več strokovnih področij. Izvajalec v programu višješolskega izobraževanja Gostinstvo je lahko predavatelj, za katerega je določena visokošolska izobrazba, poleg predavatelja pa je za nekatere predmete predvideno še sodelovanje inštruktorja, za katerega je potrebna višješolska izobrazba.

Poleg tega stopnjo in vrsto izobrazbe za osebje, ki izpeljuje program, določa tudi Odredba o izobrazbi predavateljev višjih šol in drugih strokovnih delavcev v višjem strokovnem izobraževanju.¹² Ta odredba pa ne govori podrobneje o pedagoško – andragoški usposobljenosti osebja.

Prilagoditve za izobraževanje odraslih

Pri kadrovskega pogojih ni bilo prilagoditev za odrasle. Za izobraževanje odraslih veljajo enaki kadrovskega pogoji, kot jih predvideva program izobraževalni program.

PRIKAZ IZIDOV

Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI¹³) določa, da morajo imeti predavatelji višje šole najmanj visokošolsko izobrazbo ustrezne smeri in pedagoško-andragoško izobrazbo, tri leta ustreznih delovnih izkušenj in vidne dosežke na svojem strokovnem področju.

Ker so programi višjih strokovnih šol v naši izobraževalni praksi novost, smo želeli s poskusno izpeljavo izobraževalnega programa Gostinstvo – odrasli z udeleženci v poskusu (predavateljev, vodje izobraževanja, udeležencev) ugotoviti, katero znanje o delu z odraslimi v programih višjih strokovnih šol se je izkazalo kot najpotrebnejše ali pa najpomankljivejše.

¹² Uradni list RS, št. 33 – 2185/96 in 54 – 3137/96

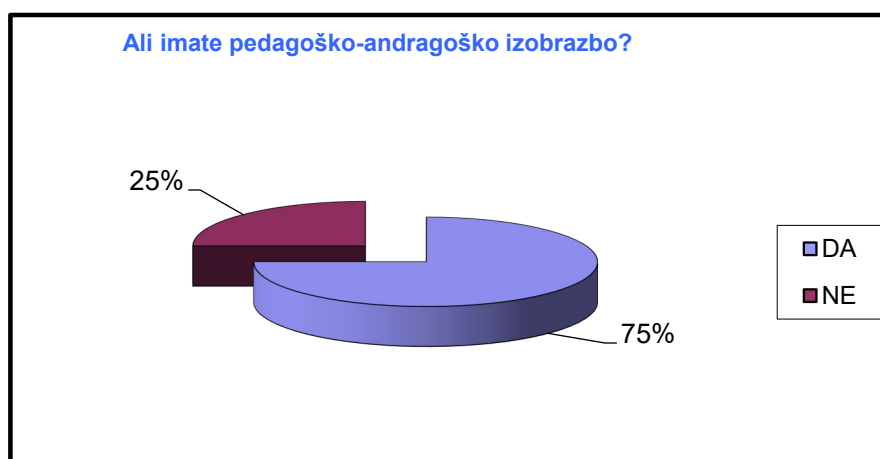
¹³ Uradni list RS, Številka 12, 1996

Tokrat kaže opozoriti, da gre pri evalvacijah poskusa za presojanje ustreznosti izobraževalnega programa in v tem delu torej za presojo ustreznosti zahtevanih kadrovskih pogojev za določen izobraževalni program, ne pa za presojanje usposobljenosti predavateljev šole, ki program poskusno izpeljuje. Kljub takšni opredelitvi evalvacij poskusa, smo morali v tem delu razčleniti ustreznost kadrovskih pogojev v sodelovanju s predavatelji, ki izpeljujejo poskus na šoli, ti pa so lahko presojali potrebno usposobljenost samo iz svoje izkušnje in z analizo svoje usposobljenosti.

Predavatelji

Med anketiranimi predavatelji je 75% takih, ki imajo pedagoško–andragoško izobrazbo, in 25 % takih, ki pedagoško–andragoške izobrazbe nimajo.

Slika 7: Pedagoško-andragoška izobrazba predavateljev

Od tega si jih je 11 % pridobilo zahtevano izobrazbo z dodiplomskim izobraževanjem, 66,7% v okviru programa za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter 11,1 % v okviru programa za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. En anketirani predavatelj pa si je pedagoško–andragoško izobrazbo pridobil na Srednji šoli Ledina v Ljubljani.

Z vidika uporabnosti znanja pri delu z odraslimi v višješolskem programu Gostinstvo – odrasli so predavatelji programe za pridobitev pedagoško–andragoške izobrazbe ocenili različno.

Za program na Srednji šoli Ledina je anketirani predavatelj pripomnil, da so bile osnove sicer dane, a je treba znanje dopolnjevati. Program na Filozofski fakulteti v Ljubljani so nekateri označili kot dober, ker lahko znanje, ki so si ga pridobili, uporabljajo pri delu, poleg tega pa so navedli še dobro povezanost med teorijo in vajami; dopolnjuje se tudi s prakso in stalnim spopolnjevanjem, po mnenju drugih pa je poglobljena pomanjkljivost programa premalo praktičnih vaj. Najslabše je bil, po mnenju anketiranega predavatelja, ocenjen program na Pedagoški fakulteti v Ljubljani, za katerega pravi, da je bil premalo uporaben, premalo praktičen, preveč usmerjen na pedagoško področje in premalo povezan s stroko, niso jih naučili, kako naj učijo. Predavatelj, ki si je

pedagoško–andragoško izobrazbo pridobil z dodiplomskim študijem, pa je program označil kot ustrezen.

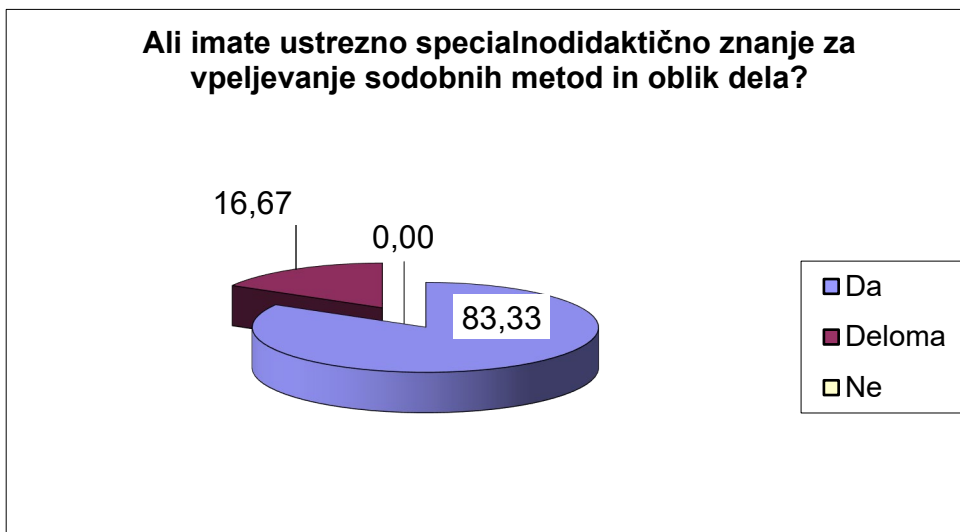
Preglednica 14: Delovne izkušnje predavateljev v izobraževanju odraslih

ŠT. LET DELOVNE DOBE V IZOBRAŽEVANJU UODRASLIH	ŠTEVILO PREDAVATELJEV	%
1–5 let	4	33,3
6–10 let	2	16,7
11–15 let	1	8,3
16–20 let	3	25
21–25 let	2	16,7
26 in več let	0	0
Skupaj	12	100

Iz preglednice razberemo, da ima največ anketiranih predavateljev od 1 do 5 let delovne dobe v izobraževanju odraslih (33,3%), visok pa je tudi delež tistih, ki imajo od 16 do 20 let delovne dobe. Med anketiranimi predavatelji nima nihče več kot 25 let delovne dobe v izobraževanju odraslih.

Izobraževalni program Gostinstvo je zasnovan na sodobnih principih učinkovitega prijema, ki omogoča predavateljem veliko avtonomije pri izbiri poti in načinov poučevanja. Hkrati pa program vpeljuje oblike dela, kot so seminarske in laboratorijske vaje, ter v svoji zasnovi predvideva takšen način poučevanja, ki temelji na povezovanju teorije in prakse in pridobivanju uporabnega znanja na višjih ravneh zahtevnosti. Glede na to, koliko je izobraževalni program zahteven za predavatelje, smo le-te vprašali, ali menijo, da imajo ustrezno specialnodidaktično znanje za vpeljevanje sodobnih oblik in metod dela.

Slika 8: Specialnodidaktično znanje predavateljev

Kot je razvidno iz slike 7, je 83,3 % predavateljev menilo, da imajo potrebno znanje, 16,6 % pa, da ga imajo le delno.

Večina anketiranih predavateljev (75%) se je v zadnjih dveh letih udeležila tudi usposabljanja, povezanega z njihovim delom, 25% pa se usposabljanja, v zadnjih dveh letih ni udeležilo. Vsi pa so se pripravljani na pedagoško–andragoškem področju dodatno usposablјati.

Predavatelje smo še vprašali, v čem opažajo največji primanjkljaj v znanju pri delu z odraslimi in katero znanje bi še potrebovali pri delu z odraslimi.

Njihove odgovore prikazuje spodnja preglednica.

Preglednica 15: Katero dodatno znanje za delo z odraslimi bi potrebovali predavatelji?

DODATNO ZNANJE	Število odgovorov
sodobne oblike in metode poučevanja in učenja	8
poznavanje sodobnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja	8
mentorstvo odraslemu pri samostojnem učenju	6
psihologija odraslih udeležencev izobraževanja	5
ugotavljanje poprejšnjega znanja udeležencev	5
svetovanje v izobraževanju odraslih	4
motivacija odraslih za izobraževanje	2
poznavanje različnih metod (samo)evalvacije	2
uporaba sodobnih virov znanja	1
Drugo: uporaba multimedijskih pripomočkov	1

Največ predavateljev bi se dodatno izobraževalo, da bi se bolje seznanili s sodobnimi oblikami in metodami poučevanja in učenja ter sodobnimi oblikami preverjanja znanja (8), znanje bi dopolnjevali tudi na področju mentorstva odraslim pri samostojnem učenju (6) in psihologiji odraslih udeležencev izobraževanja ter ugotavljanju

poprejšnjega znanja udeležencev (5). Dodatno znanjeas področja svetovanja v izobraževanju odraslih bi potrebovali štirje predavatelji. Dva predavatelja bi se dodatno izobraževala tudi iz motivacije odraslih za izobraževanje in različnih metod samoevalvacije. Po en predavatelj pa bi se želel dodatno usposabljeni za uporabo sodobnih virov znanja in multimedijskih pripomočkov.

Pomanjkljivost, ki smo jo zaznali med spremljanjem izpeljevanja poskusa pa je, da je bilo premalo pozornosti namenjeno vpeljevanju predavateljev v poskusno izpeljevanje izobraževalnega programa. Na vprašanje o tem, ali je bilo po njihovem mnenju namenjeno dovolj časa pripravi predavateljev na vpeljevanje novega programa višjega strokovnega izobraževanja, je 41,7 % anketiranih predavateljev namreč odgovorilo, da je bila njihova priprava ustrezna, 50 % anketiranih pa je odgovorilo negativno. En anketiran udeleženec (8,3 %) na zastavljeno vprašanje ni mogel odgovoriti.

Anketirani predavatelji so negativne odgovore utemeljili takole: niso imeli pripravljalnega seminarja, nekateri so prišli na šolo po začetku izpeljave in so morali takoj začeti delati v programih, nekateri pa so bili v program vključeni pozneje (premeščeni s srednje na višjo). Nekateri so menili, da predavateljem ni bilo namenjeno dovolj pozornosti, bili so prepuščeni sami sebi. Na šolo so prišli s svojo izobrazbo, pogoj za opravljanje dela je bil le, da so imeli delovne izkušnje in pedagoško–andragoško izobrazbo. Nastajale so težave z literaturo; priskrbeti so si jo morali sami, večinoma pa je sploh ni bilo.

Odgovori predavateljev so pokazali, da le-ti niso bili najboljše seznanjeni z novim izobraževalnim programom, njegovo filozofijo, bistvenimi novostmi, ki jih prinaša. Prav tako niso bili dobro poučeni o tem, da se izobraževalni program izpeljuje poskusno in da bodo v poskusu sodelovali tudi kot presojevalci ustreznosti programa.

Udeleženci

Med vsemi anketiranimi udeleženci je bila več kot polovica ali 55,6 % takih, ki so bili s strokovnostjo predavateljev v programu zadovoljni, 44,4 % pa jih ni bilo zadovoljnih s strokovnostjo le nekaterih predavateljev. Tisti, ki so odgovorili, da so bili zadovoljni samo z nekaterimi predavatelji v programu, so svoje odgovore utemeljevali takole:

"Nekatere zadeve bi lahko predaval tudi sam – to pomeni, da pričakujem višjo raven tako vsebinsko kot tudi kadrovske." "Neprimerna, slaba pripravljenost predavateljev." «(3) "Pedagoško-andragoški prijem predavateljev je bil neprimeren." "Nekateri predavatelji (dva) ne ustrezajo po didaktični plati." "Pogostokrat preveč posploševanja in nepovezanosti, preveč opiranja na srednješolski program." "Pri nekaterih predmetih sem dobil občutek, da predavatelj nima določenega cilja, ki naj bi ga s predavanji dosegel." "Nekateri predavatelji so bili nestrokovni."

Vodja izobraževalnega programa

Vodja izobraževanja odraslih je menila, da so predavatelji dobro usposobljeni za delo z odraslimi. Povedala je tudi, da njeno mnenje potrjujejo izidi ankete, ki jo opravljajo

na šoli v sklopu interne evalvacije in v kateri študentje predavatelje ocenjujejo pozitivno. Hkrati je opozorila, da je treba pripraviti program pedagoško-andragoškega usposabljanja za predavatelje višjih šol, ki bi bil prilagojen prav tej ciljni skupini, ki dela z odraslimi v višjih šolah. Tako bi si predavatelji pridobili še dodatno znanje za delo z odraslimi. Najbolj pomanjkljivo je znanje iz sodobnih oblik in metod dela z odraslimi. Tega primanjkuje tudi tistim predavateljem, ki so si pedagoško-andragoško izobrazbo pridobili po programih, ki že obstajajo. Sami na šoli ob začetku vpeljevanja programa Gostinstvo – odrasli predavateljev niso posebej usposabljali. Razlog je bil tudi ta, da ni bilo ustreznega izobraževalnega programa.

Tudi sama kot vodja izobraževanja odraslih potrebuje tovrstno znanje in se je pripravljena dodatno usposabljati za delo z odraslimi. Še posebno bi potrebovala znanje o sodobnih oblikah in metodah poučevanja in učenja odraslih, uporabi sodobnih virov znanja, motivaciji odraslih za izobraževanje, mentorstvu odraslemu pri samostojnem učenju, svetovanju v izobraževanju odraslih, poznavanju sodobnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja, poznavanju različnih metod samoevalvacije.

PEDAGOŠKO-ANDRAGOŠKA USPOSABLJENOST MENTORJEV PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA

Na tem mestu prikazujemo le nekaj mnenj, ki smo jih dobili od organizatorice praktičnega izobraževanja, ki je lahko podala neko splošno mnenje o potrebah po pedagoško-andragoški usposobljenosti mentorjev praktičnega izobraževanja in sistemski ureditvi njihovega statusa.

Organizator(ica) praktičnega izobraževanja na šoli

Organizatorica izobraževanja je menila (tudi iz izkušenj iz izobraževalnega programa Turizem – odrasli, ki ga tudi izpeljujejo na šoli), da so mentorji v podjetju različno zavzeti za delo z študenti (so preobremenjeni), nimajo ustrezne izobrazbe in za to delo niso plačani (nagrajeni). Zato je tudi menila, da bi se morali mentorji za delo z odraslimi še dodatno usposabljati. Najbolj bi potrebovali znanje o mentorjevih strokovnih, pedagoških in osebnostnih lastnostih, načinih vodenja posameznika in skupine ter motivaciji odraslih za izobraževanje.

Organizatorica je menila, da gre v tem delu za nekatere temeljne probleme, ki nastajajo pri vpeljevanju programov višjih strokovnih šol v izobraževalno prakso in bi jih bilo zato treba urediti na sistemski ravni. Med drugim bi bilo treba poskrbeti tudi za nagrajevanje mentorjev, saj se je del izobraževalnega procesa prenesel na gospodarstvo, to pa za gospodarstvo pomeni tudi dodatno finančno obremenitev.

2.6 Usklajenost ciljev izobraževalnega programa z zakonskimi temelji, izhodišči kurikularne prenove in elementi nomenklature poklicev ter primerljivost z izobraževalnimi oblikami drugih držav Evropske unije (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.¹⁴

2.7 Ustreznost predmetnika in razmerij med posameznimi sestavinami (posebna pozornost je bila namenjena razmerju med strokovno - teoretičnimi in praktičnimi predmeti) (Center RS za poklicno izobraževanje)

Izhodišča za oceno ustreznosti

Pri oceni ustreznosti programa smo upoštevali globalne cilje izobraževanja v višji strokovni šoli in nomenklaturu poklicev. Celoten program skupaj s katalogi znanja naj bi zagotavljal čim boljše doseganje navedenih ciljev in doseganje profila izobraževanja v višjih šolah.

Izhodišča opredeljujejo globalne cilje izobraževanja v višji strokovni šoli, ki so:

- širjenje in poglobljanja strokovno - teoretične izobrazbe v stroki,
- doseganje višje ravni znanja za reševanje strokovnih problemov, za uspešno komunikacijo, za razvoj inovacij, za učinkovito poslovanje,
- razvijanje poklicne identitete, avtonomije in odgovornosti,
- oblikovanje zavesti o razmerjih med proizvodnjo, socialnim razvojem in razvojem okolja ter o nevarnostih tehnološkega razvoja,
- usposabljanje za reševanje zahtevnejših strokovnih problemov z uporabo znanstvenih metod in postopkov,
- usposabljanje za dela v organizaciji in vodenju delovnih procesov.

Cilji izobraževanja se določijo – ob upoštevanju globalnih ciljev – na podlagi nomenklaturo poklicev. Za poklic »organizator/organizatorka poslovanja v gostinstvu« je potrebno, da študent ob koncu izobraževanja:

- zna načrtovati, usmerjati in usklajevati dejavnosti, ki se nanašajo na namestitvev gostov in gostinske storitve hkrane in pijač,
- zna zagotoviti učinkovito uporabo virov in izpolnitev načrtov,
- zna načrtovati in usmerjati vsakodnevne operativne dejavnosti,
- zna nadzirati izbiro, usposabljanje zaposlenih oseb in njihove delovne učinkovitosti,
- obvlada nadzor nad sredstvi za varnost pri delu in nadzor postopkov v zvezi s tem,
- zna določati in usmerjati operativne in administrativne postopke poslovanja,
- zna pripraviti finančne načrte in ocene poslovanja,
- zna zastopati enote družbe pri poslovanju z drugimi enotami družbe ali zunanjimi partnerji.

¹⁴ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999.

Izidi evalvacije

Predavatelje in udeležence smo vprašali:

1. Kako ocenjujejo kakovost in zahtevnost programa ter število predmetov v programu?
2. Kako ocenjujejo razmerje med posameznimi vsebinskimi področji v predmetniku?
3. Kako ocenjujejo ustreznost programa glede na možnost za pridobitev ključnega znanja, spretnosti in poklicne socializacije?

Ocena predavateljev

Ali predmetnik omogoča pridobitev ključnega znanja, spretnosti in poklicne socializacije?

Preglednica 16: Ocena predmetnika glede na doseganje ključnega znanja, spretnosti in poklicne socializacije

Ustreznost predmetnika glede na doseganje ključnih znanj in spretnosti	Št. odg.	Odstotek
Da	10	83
Deloma	2	17
Ne	0	0
Skupaj	12	100

Velika večina (83%) predavateljev meni, da predmetnik ustreza pričakovanim ciljem, ki so oblikovani na podlagi nomenklature poklicev. Nekateri pojasnjujejo to tudi z izredno motiviranostjo študentov, saj menijo, da je mogoče doseči uspeh le z le dobrim programom in motiviranimi udeleženci. Dva predavatelja sta menila, da predmetnik to zagotavlja le deloma. Pri tem omenjata, da ni dovolj poskrbljeno za tiste, ki prihajajo s pomanjkljivim poprejšnjim znanjem ali pomanjkljivimi izkušnjami. Eden predlaga, da bi bilo treba dodati nekaj ur pri ekonomskih predmetih, drugi pa, naj bi namenili še več pozornosti strokovnemu in praktičnemu usposabljanju.

Ocena obsega posameznih vsebinskih področij v predmetniku

Preglednica 17: Ustreznost obsega posameznih vsebinskih področij v predmetniku

	Ustrezen	Povečati	Zmanjšati
Skupni predmeti	92	8	0

Temeljni strokovni predmeti	75	17	8
Posebni strokovni predmeti	83	17	0
Praktično izobraževanje	91	0	9

Velika večina (povprečno več kot 80%) predavateljev meni, da je mesto, ki ga imajo posamezne predmetne skupine v programu ustrezno. Zelo malo je neskladja v mnenjih o temeljnih in posebnih strokovnih predmetih, a še tu posamezniki predlagajo, naj bi se obseg njihove skupine predmetov povečal. O drugih skupinah predmetov pa praviloma nimajo kritičnega mnenja.

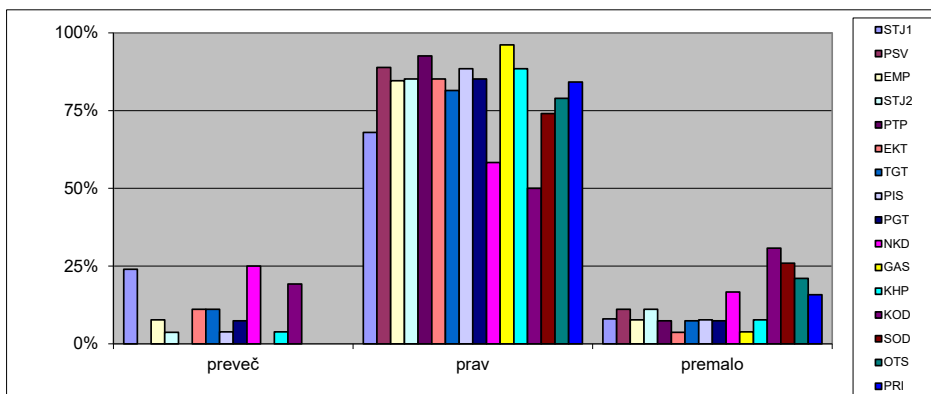
Ocena študentov

Preglednica 18: Ocena zahtevnosti programa

Ocena zahtevnosti programa	<i>Odgovori študentov</i>	<i>Odgovori predavateljev</i>
ravno prav zahteven	85	92
premalo zahteven	4	0
zelo zahteven	11	8
Skupaj	100	100

Vsi predavatelji (razen enega) menijo, da je zahtevnost programa ustrezna. Tudi študenti zahtevnost programa ocenjujejo zelo podobno in le dva menita, da je program prezahteven, eden pa, da je premalo zahteven.

Slika 9: Ocena zahtevnosti programa po posameznih predmetih

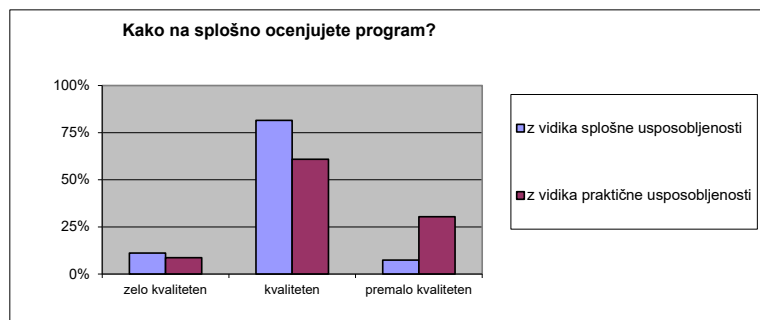
Slika kaže, da so študentje na splošno zadovoljni z zahtevnostjo posameznih predmetov. Izjeme so predmeti strokovna terminologija v tujem jeziku (STJ2, angleščina), narava in kulturna dediščina (NKD) ter kuharstvo z organizacijo dela (KOD), ki se skupini študentov (25%) zdijo prezahtevni. V drugi skupini pa so študenti, ki se jim skupina omenjenih predmetov z izjemo strokovne terminologije v tujem jeziku zdijo premalo zahtevni, tem pa dodajajo še kuharstvo z organizacijo dela.

Preglednica 19: Ocena zahtevnosti skupin predmetov

	<i>Preveč (%)</i>	<i>Ravno prav (%)</i>	<i>Premalo (%)</i>
Skupni strokovni predmeti	10	81	9
Temeljni strok. predmeti	9	82	9
Posebni strok. predmeti	5	75	20
Praktično izobraževanje	0	84	16

Na podlagi podatkov o posameznih predmetih in podatkov o skupinah predmetov lahko znova rečemo, da so po mnenju študentov predmeti ustrezno zahtevni. Nekoliko večjo heterogenost opazimo pri posebnih strokovnih predmetih, za katere 20% študentov ugotavlja, da so prezahtevni.

Slika 10: Ustreznost programa glede na strokovno in praktično usposabljanje

81% študentov meni, da je v programu dobro poskrbljeno za strokovno usposabljanje, 61% pa, da enako poskrbljeno tudi za praktično usposabljanje. Le 11 oz. 9% pa jih meni, da je program izredno kakovosten glede strokovne in praktične usposobljenosti. Kar 30% pa jih meni, da program ne zagotavlja zadostne praktične usposobljenosti.

Ali je število predmetov ustrezno?

Preglednica 20: Ocena ustreznosti števila predmetov v programu

Ustreznost števila predmetov	Delež odgovorov
ustrezno	92
premalo	4
preveč	4
Skupaj	100

Velika večina (92%) študentov pravi, da je število predmetov ustrezno. Le dva sta odgovorila, da je predmetov premalo oziroma preveč. Svojo oceno utemeljujeta s tem, da je premalo posebnih strokovnih predmetov in da se vsebine nekaterih predmetov preveč ponavljajo.

Ustreznost razmerja med strokovno - teoretičnim in praktičnim izobraževanjem

Preglednica 22: Razmerje med strokovno - teoretičnim in praktičnim izobraževanjem

Razmerje	Odgovori (%)
Ustrezno	56
deloma ustrezno	30
neustrezno	14

56% študentov meni, da je razmerje ustrezno, 44% pa, da je deloma ustrezno, ali neustrezno. Slednji utemeljujejo svoje mnenje s trditvami:

- Premalo je poglobljenega strokovnega dela.
- V programu je preveč teorije.
- V programu je premalo laboratorijskih vaj.
- Posebni strokovni predmeti so na prenizki ravni.
- Pri predmetu kuharstvo z organizacijo dela je premalo prakse.
- Premalo poudarka na novostih.
- Praktično izobraževanje je v programu odveč.

2.8 Ustreznost programa v celoti, delov programa in katalogov znanja glede na primerjave programe drugih države Evropske unije (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.¹⁵

2.9 Strokovna usposobljenost delodajalcev za izpeljevanje praktičnega izobraževanja (Center RS za poklicno izobraževanje)

Katalog znanja za praktično izobraževanje določa, da poteka tovrstno izobraževanje v gostinskih in turističnih podjetjih, ki imajo reference za to delo in so ustrezno verificirane¹⁶.

Niti Zakon o poklicnem izobraževanju niti izobraževalni program ne določata stopnje in vrste izobrazbe, ki naj bi jo imeli mentorji praktičnega izobraževanja v podjetjih. Izvajalec je z izbranimi podjetji sklenil pogodbo o izobraževanju in jih uvrstil v mrežo podjetij za praktično izobraževanje. Predavatelj višje šole, ki vodi in usklajuje praktično izobraževanje, je kot merilo navedel dejavnost podjetja, ki omogoča izpeljavo programa praktičnega izobraževanja in izdelavo diplomske naloge. Podjetij, ki so uvrščena v mrežo, nihče ne verificira, ni pa niti izdelanih meril za verifikacijo ali ustreznost podjetja. Enako velja za mentorje: opazili smo pomanjkanje meril za izbiro mentorjev.

2.10. Ustreznost in primernost katalogov znanja oz. Izpitnih katalogov (Center RS za poklicno izobraževanje)

Izhodišča za oceno ustreznosti

¹⁵ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999.

¹⁶ Izobraževalni program za višje strokovno izobraževanje Gostinstvo, Ministrstvo za šolstvo in šport, maj 1997, str. 84

Izhodišča opredeljujejo, da se katalogi znanja pripravljajo za vsak predmet posebej. Vsi predmeti – tudi skupni – naj bodo strokovno obarvani. Tako naj ob skupnem znanju ustreznih predmetnih področij in enotnih standardih obsegajo tudi posebno znanje in aplikacije za določeno poklicno področje, dejavnost ali panogo.

V tem delu ocene smo se osredotočili na cilje in vsebino predmeta ter na ustrezno število ur za posamezne pedagoške dejavnosti. Cilji naj bodo opredeljeni po posameznih kategorijah, kot so: informativni (pridobivanje ustreznega teoretskega znanja), formativni (razvijanje praktične in strokovne poklicne kompetence, obvladovanje zahtevnejših delovnih procesov, razvijanje sposobnosti za reševanje praktičnih problemov itd.), socializacijski (oblikovanje strokovne in poklicne identitete, razvijanje komunikacijskih kompetenc itd.) Nadalje naj bi katalog z ustreznimi informacijami in vsebinami pripomogel k čimbolj celostni uresničitvi globalnih ciljev programa. Ob informativnih ciljih naj bo tako opredeljena vsebina predmeta, ki naj bo definirana natančno in kratko, po načelu eksemplarnosti znanja. Predavatelj ima s tem večjo avtonomijo pri izpeljavi predmeta in izbiri načinov za doseganje cilja. Vsebina predmeta naj bo razdeljena na zaokrožene vsebinske sklope, ki jih narekujejo logična zgradba snovi in didaktična načela postopnosti, povezovanje teorije s prakso in uporabnost znanja.

Izidi evalvacije

Predavateljem smo zastavili naslednja vprašanja:

1. Kako na splošno ocenjujete katalog znanja za predmet, ki ga poučujete?
2. Ali je katalog znanja ustrezno naravnano na uresničevanje globalnih ciljev programa?
3. Ali je katalog znanja ustrezno naravnano na uresničevanje ciljev poklicne socializacije?
4. Ali vsebine v katalogu skladne s cilji?
5. Ali so vsebine v katalogu znanja sodobne in aktualne, ali omogočajo strokovni razvoj, povezovanje teorije in prakse, usposabljanje za vodenje delovnih procesov?
6. Katere vsebine manjkajo, katere so zastarele ali se ponavljajo?
7. Ali je zapis vsebin dovolj podroben in obširen?
8. Ali cilje predmeta lahko dosežete v predvidenem obsegu ur?
9. Kaj menite o številu ur predavanj, seminarskih in laboratorijskih vaj?

Preglednica 22: Splošna ocena katalogov znanja v izobraževalnem programu

<i>Ocena katalogov znanja</i>	<i>Število odgovorov</i>	<i>%</i>
Zelo dober	1	8

dober	9	75
slab	0	0
neustrezen	2	17
Skupaj	12	100

Večina predavateljev (75%) meni, da je njihov katalog dober, le eden pa meni, da je zelo dober. Predavatelja dveh predmetov (poslovno sporazumevanje in vodenje ter poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih) imata katalog za neustrezen.

Kar zadeva predmet poslovna informatika s statistiko so na Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje že poslali pobudo za dopolnitve in delitev vsebin na dva predmeta.

Predavatelj predmeta poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih meni, da bi se predmet moral razdeliti na dva in sicer poslovanje v gostinskih objektih, ki bi se tako izvajal samo v programu Gostinstvo in poslovanje v turističnih podjetjih, ki bi se tako izvajal samo v programu Turizem.

Predavatelj predmeta poslovno sporazumevanje in vodenje predava po drugem katalogu, ki ga je pripravila skupina predavateljev višjih strokovnih šol, saj so menili, da zdajšnji ni ustrezen, ker temelji na le eni od psiholoških teorij (realitetni terapiji).

Predavatelj predmeta ekonomika in menedžment podjetij pa meni, da se vsebine menedžmenta povezujejo bolje z vsebinami predmeta poslovno sporazumevanje in vodenje kot pa z omenjenim predmetom.

Preglednica 24: Ustreznost razmerja ur med predavanji, seminarскими in laboratorijskimi vajami

Ustreznost razmerja ur	%
ustrezno	33
delno ustrezno	58
neustrezno	8
Skupaj	100

Tretjina predavateljev meni, da je razmerje med predavanji, seminarскими in laboratorijskimi vajami ustrezno. Drugi dve tretjini predavateljev, ki menita, da to razmerje ni ustrezno ali da je delno ustrezno, v utemeljitvi navajata, da je ur na splošno premalo (1 predavatelj), da je premalo ur za seminarске vaje (2 predavatelja), da je na splošno premalo ur za vaje (6 predavateljev). Med zadnjimi so predvsem predavatelji strokovne terminologije v tujem jeziku.

Preglednica 24: Ustreznost katalogov znanja glede na uresničevanje globalnih ciljev programa

Usposobljenost za ...	Da (%)	Deloma (%)
-----------------------	--------	------------

Povezovanje teorije in prakse ter za reševanje konkretnih problemov	92	8
načrtovanje, vodenje in nadziranje delovnih procesov	58	42
izvajanje zahtevnejših opravil	83	17

Predavatelji menijo, da so katalogi znanja precej naravnani na uresničevanje globalnih ciljev programa višjega strokovnega izobraževanja: 92% jih meni, da se z njihovim predmetom dosega usposobljenost za povezavo teorije s prakso ter za reševanje konkretnih problemov posameznega delovnega mesta. Nekaj manj, 83% pa jih trdi, da se enako dosega usposobljenost za zahtevnejša operativno-strokovna opravila. Manj (58% jih odgovarja z »da«, 42% pa z »deloma«) jih je odgovorilo, da predmetni katalogi znanja zagotavljajo usposobljenost za načrtovanje, vodenje in nadziranje delovnih procesov.

Preglednica 25: Katalog znanja glede na uresničljivost ciljev poklicne socializacije

<i>Cilji poklicne socializacije</i>	<i>Da</i> %	<i>Deloma</i> %
Oblikovanje poklicne identitete	100	0
Razvijanje sposobnosti komunikacije	83	17
Razvijanje specifičnih lastnosti, ki zagotavljajo kakovost dela	92	8

Skoraj vsi predavatelji menijo, da je s katalogi znanja mogoče povsem doseči cilje poklicne socializacije.

Preglednica 26: Ocena skladnosti vsebin s cilji kataloga znanja

Ali so vsebine kataloga znanja skladne s cilji?	%
da	92
deloma	8
ne	0

Vsi predavatelji razen enega (poslovno sporazumevanje in vodenje) menijo, da se splošni cilji predmeta skladajo z vsebinami ter intelektualno-spoznavnimi in formativnimi cilji. Predavatelj imenovanega predmeta utemeljuje delno skladnost s tem, da so vsebine kar zadeva cilje, preozko postavljene.

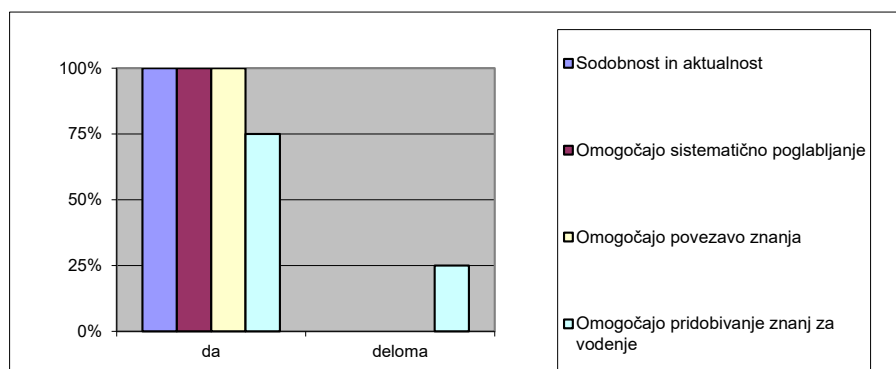
Preglednica 27: Uresničljivost ciljev kataloga znanja v predvidenem obsegu ur

Uresničljivost ciljev	%
da	50
deloma	42
ne	8

50% predavateljev meni, da v urah, ki jih imajo na voljo (v skladu s prilagoditvami za odrasle) lahko dosežejo pričakovane cilje izobraževanja. Navajajo, da lahko te cilje dosežejo z manj urami, ker imajo študentje bogate izkušnje, in če imajo ustrezno pripravljena skripta.

Druga polovica jih to dosega deloma ali pa sploh ne. Kar 5 jih omenja, da imajo premalo ur za vaje, in še dva, da je na sploh premalo ur. Pri predmetu strokovna terminologija v tujem jeziku (angleščina) je med razlogi tudi zelo pomanjkljivo poprejšnje znanje študentov. Pri drugem tujem jeziku (italijanščini) pa temu ni tako, saj predavatelj navaja, da imajo odrasli študenti več poprejšnjega znanja kot redni.

Slika 11: Ocena vsebin katalogov znanja

Vsi predavatelji pravijo, da so vsebine sodobne, aktualne in sledijo razvoju poklicnega področja; da omogočajo sistematično poglobljanje strokovno-teoretičnega znanja za doseganje višje stopnje strokovnosti ter povezavo teoretičnega in praktičnega znanja. Tri četrtine jih tudi ugotavlja, da vsebine omogočajo pridobivanje znanja za vodenje, le predavatelji predmetov strokovna terminologija v tujem jeziku so mnenja, da njihov predmet tega ne omogoča.

Katere vsebine manjkajo, katere so zastarele ali se ponavljajo?

9 predavateljev meni, da v katalogih znanja nič ne pogrešajo, drugi pa za posamezne predmete predlagajo:

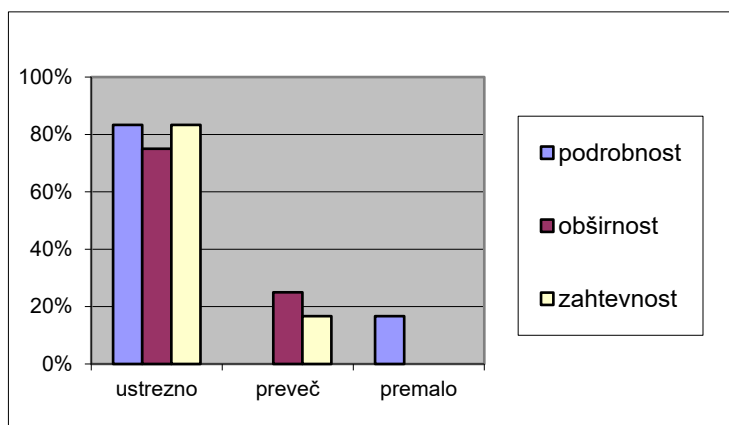
- poslovno sporazumevanje in vodenje: dodati poslovni načrt in več praktičnih vsebin;
- poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih: dodati vsebine iz podjetništva;

- poslovno sporazumevanje in vodenje: večji poudarek na komunikacijskih spretnostih;
- pravni in tehniški predpisi: dodati Zakon o varovanju zdravja ter vsebine iz ekologije in "odgovornost za varnost pri delu";
- gastronomija: dodati računalniško vodenje in planiranje prehrane, Vodenje degustacij in prezentacij živil;

Predavatelji menijo (100%), da zastarelih vsebin ni, ponavljajo pa se te:

- "kalkulacije, stroški" v predmetih ekonomika in menedžment podjetja, poslovna informatika in statistika ter ekonomika turizma;
- "menedžment, projektni menedžment" v predmetih ekonomika in menedžment podjetja ter poslovno sporazumevanje in vodenje,
- "malo poslovanje" se ponavlja pri ekonomiki podjetij, poslovanje gostinsko turističnih podjetij in pri poslovni informatiki in statistiki.

Slika 12: Ocena vsebin katalogov znanja glede na podrobnost in obširnost

Večina predavateljev (80%) meni, da so katalogi ustrezno zapisani glede na podrobnost, obširnost in zahtevnost. Premalo podrobno je pripravljen katalog znanja Ekonomika turizma, preveč zahtevno pa Strokovna terminologija v tujem jeziku.

2.11 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja med izobraževanjem (Center RS za poklicno izobraževanje)

Iz zaključnega poročila nosilke poskusa¹⁷ razberemo, da so odrasli udeleženci zelo uspešno sodelovali v vseh fazah izobraževalnega procesa. Izvajalec je ugotovil 80-odstotno navzočnost na predavanjih in vajah ter redno opravljanje seminarskih nalog. O uspešnem vključevanju v redni študijski proces priča tudi podatek, da so se iz obeh programov, ki jih izvaja izvajalec (Gostinstvo in Turizem), v prvem letniku izpisali le 3 odrasli udeleženci. Motivi ne izhajajo iz študijskega procesa.

V skladu s 63. členom Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju in 5. člena Navodil za prilagajanje izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja¹⁸ je izvajalec pogoje za napredovanje odraslih udeležencev izobraževanja prilagodil tako, da v 2. letnik napreduje, kdor je opravil vsaj 2 izpita in ima opravljeno oziroma priznано praktično izobraževanje. Te prilagoditve pogojev za napredovanje ni v prilagoditvah, ki jih je sprejela študijska komisija Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem.

Iz razpredelnice je razvidno koliko študentov je do vpisa v 2. letnik opravilo izpite iz posameznih predmetov:

Preglednica 28: Uspešnost študentov med študijem

Predmet	Št. študentov	%
Strokovna terminologija v tujem jeziku I		
Poslovno sporazumevanje in vodenje	36	97
Ekonomika in menedžment podjetij	35	95
Strokovna terminologija v tujem jeziku II		
Pravni in tehniški predpisi	29	78
Ekonomika turizma	30	81
Trženje v gostinstvu in turizmu		
Poslovna informatika s statistiko		
Poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih		
Naravna in kulturna dediščina		
Gastronomija	33	89
Kakovost hrane in pijač		
Kuharstvo z organizacijo dela	28	76
Strežba z organizacijo dela		
Povprečna uspešnost pri strokovnih predmetih		86
Praktično izobraževanje I	37	100%
Praktično izobraževanje II		

2.12 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja po končanem izobraževanju pri posameznih predmetih (Center RS za poklicno izobraževanje)

¹⁷ Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacija višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem - za odrasle na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, str.6-7.

¹⁸ Ur. l. RS, št. 80-4034/1998

Izvajalec ocenjuje, da so odrasli udeleženci izobraževanja praviloma uspešnejši kot redni študenti. V oceno smo vključili oceno o stanju na dan 31. 5. 2000. Udeleženci izpite opravljajo v rednih rokih tudi še po tem datumu.

Iz preglednice 29 je razvidno, da imajo odrasli nekaj težav pri uspešnosti na izpitih iz predmetov strokovna terminologija v tujem jeziku I in II. Podpovprečno število študentov je opravilo izpite tudi pri posebnem strokovnem predmetu kakovost hrane in pijač. Drugje se odstotek uspešnih študentov giblje okrog 80%, posebej uspešni pa so študenti pri predmetih poslovno sporazumevanje in vodenje, ekonomika in menedžment podjetij, ekonomika turizma, gastronomija ter strežba z organizacijo dela.

Preglednica 29: Število opravljenih izpitov na dan 31. 5. 2000:

<i>Predmet</i>	Št. študentov	%
Strokovna terminologija v tujem jeziku I	24	65
Poslovno sporazumevanje in vodenje	36	97
Ekonomika in menedžment podjetij	35	95
Strokovna terminologija v tujem jeziku II	20	54
Pravni in tehniški predpisi	29	78
Ekonomika turizma	33	89
Trženje v gostinstvu in turizmu	30	81
Poslovna informatika s statistiko	29	78
Poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih	30	81
Naravna in kulturna dediščina	28	76
Gastronomija	33	89
Kakovost hrane in pijač	23	62
Kuharstvo z organizacijo dela	28	76
Strežba z organizacijo dela	34	92
Povprečna uspešnost pri strokovnih predmetih		80
Praktično izobraževanje I	37	10
Praktično izobraževanje II	26	70

Do 31. 5. 2000 je 11 študentov opravilo vse študijske obveznosti (vključno z diplomsko nalogo). Drugi bodo študijske obveznosti opravilo predvidoma do 31. 8. 2000.

3 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI

Poskusno izpeljevanje izobraževalnega programa Gostinstvo – odrasli je bila za Višjo strokovno šolo Bled kot odgovorno nosilko poskusa gotovo odgovorna naloga, saj je vpeljevanje novosti v izobraževalno prakso vedno zahtevno delo. Spremljanje poskusa, ki smo ga opravljali na Andragoškem centru Slovenije in Centru RS za poklicno izobraževanje, je pokazalo, da je poskusno izpeljevanje potekalo brez večjih težav in tako ni bilo odmikov od načrtovanega poteka. Manjše težave so nastajale le pri zagotavljanju ustreznih prostorskih razmer za potek izobraževanja, ker so prav med poskusom prenavljali prostore Višje strokovne šole na Bledu. Težave so ublažili tako, da so gostovali na srednji gostinski in turistični šoli v Radovljici. Vendar med samim spremljanjem poskusa in pridobivanjem podatkov od tistih, ki so v njem sodelovali, nismo zaznali, da bi bil zaradi tega moten sam izobraževalni proces in bi se poslabšala kakovost izvajanja izobraževanja.

V nadaljevanju podajamo sklepne ugotovitve in predloge po posameznih poglavjih

USTREZNOST PREDLAGANIH METOD IN OBLIK DELA ZA IZPELJAVO PROGRAMA
(Andragoški center Slovenije)

Iz odgovorov predavateljev razberemo, da so pri delu z odraslimi nekatere posebnosti in razlike v primerjavi z izobraževanjem mladine. Zato se morajo včasih uporabiti drugačne metode dela, kot je značilno za izobraževanje mladine. Predavatelji strukturirajo delo tako, da v izobraževalni proces sproti pritegnejo udeležence in upoštevajo njihovo poprejšnje znanje in izkušnje. Hipotetične primere vaj, ki jih uporabljajo pri mladini, za odrasle nadomeščajo s konkretnimi primeri, ki jih odrasli prinašajo iz svoje delovne prakse. Takšno delo hkrati dobro motivira odrasle, da postanejo dejavnejši.

Iz odgovorov predavateljev izhaja, da največ uporabljajo metodo predavanj. Tudi udeleženci menijo, da je tako delo ustrezno. Pri predavateljih sledijo aktivne metode dela, kakor razprava v skupini, delo v dvojicah in seminarske naloge. Medtem ko so udeleženci za prvi dve metodi menili, da so jih predavatelji uporabljali ravno prav časa, pa so bili bolj kritični do uporabe metode seminarских nalog. Kar 62 % se jih pritožuje, da je le-tem namenjeno preveč časa. Udeleženci so svoje mnenje utemeljevali s tem, da je treba seminarske naloge pripravljati pri številnih predmetih. V pripravo seminarских nalog vložijo veliko dela in truda, potem pa svojih izdelkov največkrat ne morejo ustrezno predstaviti, saj jim odmerijo za to le 2 do 3 minute časa. Boljše bi bilo manj seminarских nalog, pa več časa za predstavitev le-teh.

Če ugotovitve predavateljev o značilnosti odraslih in njihovih potrebah apliciramo na oblike dela, ki so predvidene za izobraževalni program Gostinstvo (predavanja, laboratorijske vaje, seminarske vaje), lahko ugotovimo, da so opredeljene oblike dela ustrezne tudi za odrasle udeležence izobraževanja. Gre za aktivne oblike dela, pri katerih naj bi se znanje iz teorije, ki jo udeleženci pridobijo na predavanjih, praktično uporabilo pri laboratorijskih vajah (praktični izdelki) in reševanju problemov iz delovne prakse na seminarских vajah. Take oblike dela omogočajo, da odrasli sproti uporabljajo svoje izkušnje ter pridobljeno znanje v programu na njih obogatijo in razširijo.

Težava, ki smo jo v evalvaciji večkrat zaznali, pa je, da je bilo za kakovostno delo in pripravo seminarских nalog na voljo premalo časa. V izobraževalnem programu Gostinstvo – odrasli je tako menilo 18,5% udeležencev. Menimo, da je metoda dela, ki temelji na seminarских vajah in zahteva pripravo seminarске naloge, ustrezna oblika dela za odrasle. V izobraževanju odraslih pa moramo pretehtati, kolikšen je ustrezen delež njene uporabe med metodami, ki jih imamo na voljo. Pri tem moramo upoštevati obremenitve odraslih, ki izhajajo iz drugih vlog, ki jih opravljajo poleg izobraževalnih.

Ob upoštevanju ustreznosti uporabe metode dela s seminarско nalogo v izobraževanju odraslih pa predlagamo, naj se pretehta, pri katerih predmetih je za doseganje ciljev izobraževanja najpomembnejše, da se seminarška oblika dela konča s seminarско nalogo, ki je za vse udeležence hkrati tudi obvezna oblika preverjanja in ocenjevanja znanja. Pri predmetih, kjer se presodi, da so cilji takšni, da se znanje lahko kakovostno preveri tudi drugače, pa predlagamo, naj se seminarске naloge kot oblike preverjanja znanja opustijo. Seminarška naloga naj bi tudi pri teh predmetih ostala pomembna oblika dela za odrasle, vendar kot iztočnica za kakovostno skupinsko delo in diskusijo, ki se razvije na podlagi njene predstavitve. Ne bi pa bilo potrebno, da bi jih pripravljali vsi udeleženci izobraževalnega programa.

Dobra polovica predavateljev v izobraževalnem programu (53,8%) je menila, da ni potrebno, da bi bile metode dela posebna sestavina programa. Tako sta namreč omogočena predavateljeva avtonomija in prožna izbira metod. Takšno mnenje se ujema s sodobnim učnocijnim načrtovanjem kurikuluma.

Upoštevajoč mnenja tistih predavateljev, ki so menili, da bi bilo koristno, če bi bile metode dela navedene morebiti vsaj kot priporočila (skoraj polovica oz. 46,2%), pa priporočamo, naj bi le-te, če bo potrebno, opredelili v sestavini "posebnosti v izpeljavi". Posebno koristno bi bilo, če bi v tej sestavini še posebej priporočili, da je treba oblike in metode dela za odrasle izpeljevati tako, da se navezujejo na njihove delovne izkušnje.

<p>USTREZNOST NAČINOV PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA (Andragoški center Slovenije)</p>
--

Po podatkih, ki smo jih pridobili od predavateljev in udeležencev ter iz analize oblik in načinov preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževalnem programu, lahko sklepamo, da so oblike in načini preverjanja in ocenjevanja znanja ustrezni tudi za odrasle udeležence izobraževanja.

Takšna je bila tudi splošna ocena 76,6% predavateljev. Tudi udeleženci so posamezne oblike ocenjevali kot ustrezne. Poleg ustnega in pisnega preverjanja znanja so zelo visoko ocenili projektno delo, obliko, ki jo uporablja 16% predavateljev. Takšna mnenja udeležencev potrjujejo teorijo izobraževanja odraslih, ki priporoča v izobraževanju odraslih izpite, poleg teh pa uporabo takšnih metod, ki bodo udeležencem omogočale praktično delo in izkazovanje uporabnega znanja. Izobraževalni program takšne metode že zajema, saj predvideva poleg izpitov iz posameznih predmetov ocenjevanje znanja tudi s seminarскими nalogami in praktičnim izdelkom.

Zelo visoko so udeleženci ocenili tudi preverjanje in ocenjevanje znanja z delnimi izpiti (92%).

Težave, ki smo jih zaznali iz več odgovorov različnih subjektov v evalvaciji, pa nastajajo zaradi preštevilnih seminarских nalog. Iz odgovorov udeležencev ni mogoče sklepati, da seminarske naloge niso primerna oblika preverjanja in ocenjevanja znanja, saj jo je pozitivno ocenilo 85% udeležencev. Težave nastajajo predvsem zato, ker imajo odrasli premalo časa, da bi seminarske naloge kakovostno pripravili in ustrezno predstavili. Tovrstne težave v sami izpeljavi izobraževalnega programa za odrasle zmanjšujejo učinkovitost seminarske naloge kot oblike preverjanja in ocenjevanja znanja.

Menimo, da je seminarska naloga ustrezna oblika dela in preverjanja in ocenjevanja znanja v izobraževanju odraslih, saj omogoča izkazovanje uporabnega znanja ob obdelavi konkretnih primerov iz prakse. Predlagamo pa količinsko zmanjšanje uporabe seminarских nalog v celotnem izobraževalnem programu. Prav zato, da bi dosegli cilje in enakovrednost standardov znanja, naj bi znova razmislili, pri katerih predmetih je uporaba seminarske naloge res nujna oblika preverjanja in ocenjevanja znanja in kje bi jo lahko enakovredno nadomestili z drugimi načini preverjanja in ocenjevanja znanja.

Hkrati predlagamo, naj se pri tistih predmetih, kjer sta predvidena pisni izpit in seminarska naloga, razmisli o možnostih, da bi odrasli lahko obveznosti pri predmetu opravili ali samo z izpitom ali samo s seminarsko nalogo (npr. pripravo seminarske naloge bi opredelili tako, da bi z njeno pripravo udeleženci prikazali, da obvladajo tudi tisto znanje, ki se sicer preverja z izpitom).

Predlagamo tudi, da se v katalogih znanja opredelijo merila za vrednotenje znanja in načini ter merila za preverjanje praktične sposobnosti. Pri predmetih, kjer je predvidenih več oblik preverjanja in ocenjevanja znanja, naj se opredeli tudi delež, ki ga prinaša posamezna opravljena oblika k skupni oceni.

Priporočamo, da se v katalogih znanja, in sicer v poglavju Posebnosti v izvedbi, kot pripomoček predavateljem opredeli, da se izpitne naloge za odrasle sestavljajo tako, da vsebinsko izhajajo iz reševanja primerov iz delovne prakse.

USTREZNOST ORGANIZACIJE IN IZPELJAVE IZOBRAŽEVANJA V ŠOLI IN PRI DELODAJALCU (Andragoški center Slovenije)

Ustreznost prilagoditve obsega ur v predmetniku

Analiza podatkov je pokazala, da so pri izpeljavi izobraževalnega programa Gostinstvo za odrasle nastajale težave zato, ker so imeli nekateri predavatelji na voljo premalo ur za svoj predmet. Zaradi skrčenega obsega je zmanjkovalo časa za seminarske vaje, predvsem za predstavitev le – teh in za aktivnejše oblike dela.

Tudi odgovori udeležencev kažejo da je treba dodatno razmisliti o ustreznosti obsega ur organiziranega izobraževalnega dela za posamezen predmet. Odgovori posebej opozarjajo na predmeta **strokovna terminologija I** in **strokovna terminologija II**, saj je v več kot polovica udeležencev menila, da je bilo za oba predmeta premalo časa.

Kar velik odstotek udeležencev je menil enako tudi za predmete **poslovanje gostinskih in turističnih podjetij** (30%), **naravna in kulturna dediščina** (26%), **strezba z organizacijo dela** (30%), **kakovost hrane in pijače** (28%) ter **osnove strezbe** (26%).

Če te odgovore povežemo z odgovori nekaterih predavateljev, ki so opozarjali na težave pri časovni organizaciji izobraževanja tujih jezikov, je gotovo, da smo pri organizaciji izobraževanja v tem delu naleteli na eno izmed večjih težav, ki jo je nujno potrebno urediti.

Odgovori kažejo, da je treba povečati obseg ur pri predmetih strokovna terminologija I in strokovna terminologija II ter posebno pozorno presoditi zahtevnost kurikulumov pri navedenih predmetih ter ustreznost le-te za udeležence izobraževalnega programa Gostinstvo.

Predlagamo, da se pred dokončno uveljavitvijo izobraževalnega programa znova premislijo prilagoditve obsega ur za odrasle. Obseg ur naj bi se razporedil tako, da bi večji delež organiziranega izobraževalnega dela namenili aktivnim oblikam izobraževanja, kot so seminarske in laboratorijske vaje, del ur, ki so namenjene predavanjem, pa naj bi pri izpeljavi nadomestili s kakovostno pripravljenim študijskim gradivom, ki omogoča odraslim samostojno učenje in usvajanje teoretskih vsebin; poznavanje le – teh prikažejo z aktivnim delom pri seminarskih in laboratorijskih vajah.

V naslednjih evalvacijah izobraževalnega programa je treba še poglobljeno spremljati razloge za težave, ki se pojavljajo pri predmetu strokovna terminologija v tujem jeziku s stališča ciljne skupine udeležencev izobraževanja. Poleg tega, da se odmeri ustrezen obseg ur organiziranega izobraževalnega dela pri predmetu, je morda mogoča tudi druga rešitev: pri predmetu naj se predvidi kombinacija organiziranega izobraževalnega dela s samostojnim učenjem, ki pri tujih jezikih lahko poteka s sodobnimi multimedijskimi pripomočki ob učiteljevi pomoči in konzultacijah z njim. S takšno možnostjo na ravni izobraževalnega programa se lahko rešuje tudi problematika različnega poprejšnjega znanja tujih jezikov in udeležencem, ki takšne težave imajo, omogoči enakovredno sodelovanje v izobraževalnem programu, hkrati pa učenje s hitrostjo, kakršno zmorejo.

Ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli

Iz odgovorov lahko sklepamo, da sta izbrana modulna oblika in potek izobraževanja po zaporedju predmetov načeloma ustrezna. Modulna oblika izobraževanja namreč omogoča izvajalcu izobraževalnega programa veliko avtonomnosti in prožno prilagajanje zaporedja predmetov, tako da lahko upošteva značilnosti in potrebe posameznega predmeta, udeležencem izobraževanja pa, da niso preveč obremenjeni z obveznostmi. Z izbiro takšne oblike izobraževanja torej zmanjšamo obremenitve udeležencev, to pa posledično pripomore h kakovosti njihovega izobraževanja ter doseganju ciljev izobraževalnega programa.

Iz odgovorov razberemo, da so težave nastajale pri sami izpeljavi modulne organizacije izobraževanja, in sicer tedaj, ko je izobraževanje po zaporedju predmetov

potekalo tako, da se je izvajal samo en predmet naenkrat. To je pomenilo, da so morali udeleženci v enem dnevu poslušati tudi do 5 ur enega predmeta; to pa je bila zanje in predavatelja prevelika obremenitev.

Druga težava, ki so jo navajali udeleženci, pa je bila v tem, da je izpeljava modulnega načina izobraževanja potekala tako, da so bile vaje med tednom in predavanja ob koncu tedna. Nekateri se nekaterih oblik organiziranega izobraževalnega dela niso mogli udeleževati. To kaže na eno izmed težav, s katero imajo opraviti izobraževalci odraslih, saj zaradi heterogenosti ciljnih skupin, različnih potreb in želja včasih ne morejo zadostiti vsem in izobraževanje izpeljati enotno tako, da bi zadostili potrebam in željam vseh.

Glede na težave, ki jih je pokazala poskusna izpeljava izobraževalnega programa, menimo, da je: modulna oblika izobraževanja (po zaporedju predmetov) ustreza za izobraževanje odraslih. Predlagamo pa dopolnitev njene opredelitve na ravni izobraževalnega programa, in sicer takole: modulna oblika naj se izpeljuje tako, da se hkrati izpeljujeta vsaj dva predmeta in ne več kot trije. Pri enem predmetu pa se opredeli najvišja meja izpeljave posameznega predmeta v enem dnevu, ki ne sme biti višja od 3 do 4 ur.

Predlagamo tudi, da se na ravni izobraževalnega programa za potrebe odraslih opredeli in priporoči vsaj še ena organizacijska oblika, ki naj bo takšna, da bo ustrezala tistim udeležencem izobraževanja odraslih, ki se pogosto ne morejo udeleževati organiziranih oblik izobraževalnega dela in onim, ki morajo v programu nadomestiti pomanjkljivo poprejšnje znanje (npr. organizirano samostojno učenje, izobraževanje na daljavo ipd.).

Ustreznost opredeljenih prostorskih razmer, študijske literature in velikosti skupin

Prostorske razmere

Iz odgovorov, ki smo jih dobili od različnih subjektov, ki sodelujejo pri izobraževalnem programu in iz racionalne evalvacije, ki smo jo opravili pred tem, sklepamo, da so prostorske razmere, opredeljene v izobraževalnem programu, ustrezne tudi za odrasle.

Priporočena študijska literatura

Čeprav je izobraževalni program dokaj nov, je kar veliko predavateljev menilo, da priporočena študijska literatura ni ustreza. Zato predlagamo, naj se pred dokončno uveljavitvijo izobraževalnega programa v izobraževalni praksi priporočena študijska literatura v posameznem katalogu znanja znova pregleda in ustrezno dopolni. Ker je seznam priporočene študijske literature velikokrat uporaben in pomemben pripomoček odraslim pri samostojnem učenju, predlagamo, da se med priporočeno študijsko literaturo (pri predmetih, kjer je to mogoče) uvrstijo tudi sodobnejši viri znanja, kot so npr. multimedijски kompleti za učenje pri tujih jezikih, statistične baze podatkov na internetu, ipd.). Priporočeno študijsko literaturo je treba nenehno posodabljeti, zato predlagamo tudi sprotno evalvacijo te sestavine izobraževalnega programa in njeno dopolnjevanje v določenih časovnih presledkih.

Velikost skupin

Iz odgovorov predavateljev in udeležencev lahko sklepamo, da so normativi za oblikovanje skupin ustrezni, saj pri tem vprašanju ne eni ne drugi niso navajali težav v sami izpeljavi izobraževanja.

Ob upoštevanju nekaterih drugih podatkov, ki smo jih dobili z evalvacijo, bi lahko rekli, da so normativi za oblikovanje skupin ustrezni za odrasle, vendar bi zanje morali organizirati enako število ur izobraževalnega dela kakor pri mladini. Ker pa je obseg organiziranega izobraževalnega dela za odrasle manjši kakor za mladino, nastajajo težave, ki smo jih zaznali že pri razlagi odgovorov o uresničljivosti ciljev v takšnem obsegu ur; tedaj so predavatelji ugotavljali, da imajo na voljo premalo časa za seminarske vaje, in tako vsi udeleženci ne morejo predstaviti svojih izdelkov, to pa poslabšuje kakovost izobraževalnega programa. Tudi udeleženci so se v nekaterih svojih odgovorih pritoževali, da vložijo veliko truda v pripravo svoje seminarske naloge, na seminarjih pa imajo na voljo 2 do 3 minute časa za njeno predstavitev.

Menimo, da je normativ 15 udeležencev za laboratorijske vaje ustrezen, za odrasle pa bil za oblikovanje skupin pri seminarjih vajah ustrenejši od normativa 30, normativ 20 udeležencev, pri predavanjih pa ne več kot 40.

Ustreznost organizacije izobraževanja pri delodajalcu glede na sprejeti katalog znanja

Kljub manjšemu številu mnenj vendar lahko izluščimo nekaj koristnih informacij za razvoj programa v prihodnje. Odgovori različnih subjektov so pokazali, da je opredelitev praktičnega izobraževanja, ki predvideva, naj bi tovrstno izobraževanje potekalo med zimsko ali poletno turistično sezono, za odrasle nerelevantna. V izobraževanju odraslih je treba časovno izpeljavo praktičnega izobraževanja prilagoditi in uskladiti z drugimi obveznostmi, ki jih imajo odrasli. Predavatelji so menili, da takšno prilagajanje praktičnega izobraževanja ne vpliva na delo pri njihovem predmetu in je zato ustrezno. Enako je menila organizatorica praktičnega izobraževanja, vendar je dodala, da morajo vsi odrasli udeleženci izobraževanja praktično izobraževanje opraviti do začetka drugega letnika. Udeleženci, ki so imeli priznано praktično izobraževanje, zaradi tega niso imeli težav v izobraževalnem programu. Takšni odgovori potrjujejo, da so merila za priznavanje praktičnega izobraževanja ustrezno opredeljena. To potrjujejo tudi izkušnje ob prvi izpeljavi programa – ugotavlja tudi organizatorica praktičnega izobraževanja na šoli.

Organizatorica izobraževanje na šoli je ob ocenjevanju pedagoško-andragoške usposobljenosti mentorjev opozorila na kadrovsko težavo, s katero imajo opraviti pri praktičnem izobraževanju v podjetjih in je po njenem mnenju kriva za to, da so cilji praktičnega izobraževanja le delno uresničljivi. Kot razloge za takšno oceno je navajala različno poprejšnje znanje odraslih udeležencev, ki zahtevajo individualizirano delo z njimi, čas, ki ga ima na voljo mentor v podjetju ter njegovo zavzetost za delo s študenti. Težave so tudi v tem, da mentorji za svoje delo niso ustrezno nagrajeni. To zmanjšuje njihovo motivacijo za opravljanje mentorskega dela. Mentorji so včasih pri delu preobremenjeni, nimajo ustrezne izobrazbe in bi potrebovali dodatno usposabljanje.

Treba bi bilo poiskati rešitve in to področje urediti za celotno višješolsko izobraževanje odraslih, saj nekatere zadeve presegajo okvire opredelitve, ki jih lahko ima posamezen izobraževalni program. Urediti bi morali predvsem status mentorjev praktičnega izobraževanja v podjetjih. (njihovo nagrajevanje, delovne razmere ipd.).

PEDAGOŠKO-ANDRAGOŠKA USPOSOBLJENOST PREDAVATELJEV SKUPNIH STROKOVNIH, TEMELJNIH STROKOVNIH IN POSEBNIH STROKOVNIH PREDMETOV TER PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA V DELOVNEM PROCESU (Andragoški center Slovenije)

Podatki, ki smo jih z evalvacijo pridobili od različnih subjektov, potrjujejo, da je za kakovostno poučevanje odraslih potrebno pedagoško-andragoško znanje – predavatelji si ga pridobijo s pedagoško-andragoško izobrazbo – hkrati pa je treba pri delu z odraslimi upoštevati značilnosti odraslih ter značilnosti in zahteve izobraževalnega programa. Programi višjega strokovnega izobraževanja zahtevajo takšno predavateljsko delo, pri katerem se neprenehoma povezujeta podajanje teoretskega znanja na višji ravni zahtevnosti in njegova uporaba ter navezavo na reševanje primerov iz delovnega okolja. To pa zahteva poznavanje in spretnosti uporabe sodobnih aktivnih oblik in metod dela ter aktivnega vključevanja odraslih udeležencev v sam izobraževalni proces. Odgovori predavateljev in vodje izobraževanja kažejo, da sami prav v tem segmentu zaznavajo primanjkljaj znanja, saj vsi čutijo potrebo po usposabljanju za uporabo sodobnih oblik in metod dela, sodobnih virov znanja, motiviranje udeležencev za aktivno sodelovanje, poznavanje sodobnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja ipd. Tudi udeleženci so bili najbolj kritični prav do tovrstnega predavateljskega dela.

Upoštevati pa je treba posebno značilnost programov višjega strokovnega izobraževanja. Zaradi zagotovitve kakovostne povezave med teorijo in prakso v višjih strokovnih šolah velikokrat predavajo strokovnjaki iz gospodarstva, ki po svoji temeljni izobrazbi niso pedagoški delavci. Zato si morajo pridobiti pedagoško-andragoško izobrazbo, da zadostijo zakonskim zahtevam in se usposobijo za delo z odraslimi.

Evalvacija je pokazala, da zakonske zahteve po pedagoško-andragoški izobrazbi ni izpolnjevalo 25% predavateljev. Vodja izobraževanja odraslih je v evalvaciji navedla, da so imeli na začetku vpeljevanja izobraževalnega programa težave prav pri teh zadevah, saj ni bilo ustreznega pedagoško-andragoškega programa, po katerem bi si tovrstno znanje pridobivala prav ta ciljna skupina predavateljev, za katero so drugi programi za pridobivanje pedagoško-andragoške izobrazbe manj ustrezni.

V tem času je na podlagi izkušenj, ki so jih prinesle že začetne faze vpeljevanja programov višjega strokovnega izobraževanja, že nastal izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe za predavatelje višjih strokovnih šol.

Izobraževalni program za pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe za predavatelje višjih šol je sodoben in dobro oblikovan, upoštevane so tudi posebne potrebe predavateljev višjih strokovnih šol in zahteve, ki jih od njih terja zasnova oz. filozofija dela v višjih strokovnih šolah. Zato menimo, da je to ob

potrebem stalnem strokovnem usposabljanju¹⁹ ustrezno in zadostno merilo, ki opredeljuje kadrovske pogoje v izobraževalnem programu že na normativni (zakonski) ravni.

Vsako kakovostno vpeljevanje novega izobraževalnega programa je zelo odvisno od tega, kako ga bodo sprejeli in izpeljevali predavatelji. Ker je vloga predavateljev v poskusnem izpeljevanju in evalvaciji novega izobraževalnega programa bistvena, saj so zelo pomemben in strokovno usposobljen vir informacij, predlagamo, naj se v prihodnje že ob načrtovanju poskusnega vpeljevanja izobraževalnega programa, ki ga pripravi odgovorni nosilec poskusa, posebna pozornost nameni tudi načrtovanju seznanjanja in vpeljevanja predavateljev v delo z novim izobraževalnim programom. Hkrati naj se predavatelji seznanijo z vlogo, ki jo bodo imeli kot presojevalci ustreznosti izobraževalnega programa, saj je to temeljni namen poskusa. Tako bi omogočili aktivno sodelovanje predavateljev v celotnem poteku poskusnega izpeljevanja in spodbudili predavatelje k dejavnejšemu sodelovanju v vlogi evalvatorjev.

Pedagoško - andragoška usposobljenost mentorjev praktičnega izobraževanja

Upoštevajoč odgovore, ki jih je navedla organizatorica praktičnega izobraževanja na šoli, kjer so poskusno izpeljevali program za odrasle, utemeljujemo svoje predloge takole:

Področje praktičnega izobraževanja v podjetjih je še razmeroma novo, zato ponekod tudi sistemsko še ni povsem urejeno. Predlagamo, naj se ob sistemskem urejanju tega področja opredelijo tudi merila, ki jih morajo izpolnjevati mentorji praktičnega izobraževanja odraslih v podjetjih.

USKLAJENOST CILJEV IZOBRAŽEVALNEGA PROGRAMA Z ZAKONSKIMI PODLAGAMI, IZHODIŠČI KURIKULARNE PRENOVE IN ELEMENTI NOMENKLATURE POKLICEV TER PRIMERLJIVOST Z IZOBRAŽEVALNIMI OBLIKAMI DRUGIH DRŽAV EVROPSKE UNIJE (Center RS za poklicno izobraževanje)

O tem je Center RS za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.²⁰

USTREZNOST PREDMETNIKA IN RAZMERIJ MED POSAMEZNIMI SESTAVINAMI (POSEBNA POZORNOST BO NAMENJENA RAZMERJU MED STROKOVNO - TEORETIČNIMI IN PRAKTIČNIMI PREDMETI) (Center RS za poklicno izobraževanje)

Ustreznost ciljev izobraževalnega programa in programa kot celote

¹⁹ Priporočilo po stalnem strokovnem usposabljanju za delo z odraslimi ni sestavina izobraževalnega programa, lahko pa jo npr. priporočimo med posebnostmi v izvedbi na ravni kataloga znanja.

²⁰ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999.

Že racionalna evalvacija²¹ je pokazala, da cilji izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo in cilji posameznih katalogov znanja ustrezajo nomenklaturi. Tudi empirična evalvacija je pokazala, da je z izobraževalni cilji in celotnim programom zadovoljna velika večina predavateljev²² in študentov²³. Študentje so pričakovali, da jim bo program omogočil nekoliko več praktične usposobljenosti²⁴. Kar zadeva zahtevnost programa so predavatelji in študentje zelo enotni: velika večina jih meni, da program ustreza zahtevnosti višjega strokovnega izobraževanja²⁵. Med ocenami študentov zbuja nekoliko pozornosti izjave o posebnih strokovnih predmetih in praktičnem izobraževanju: manjši del študentov meni²⁶, da je ta del programa premalo zahteven.

Ugotavljamo, da cilji izobraževalnega programa in program na splošno ustrezajo odraslim udeležencem izobraževanja. Izvajalci naj še naprej upoštevajo bogate izkušnje iz gostinstva, ki jih imajo odrasli udeleženci, in naj namenijo posebno pozornost praktičnemu izobraževanju ter posebnim strokovnim predmetom.

Ustreznost predmetnika in razmerja med posameznimi skupinami predmetov

Predavatelji enako dobro kot splošne cilje ocenjujejo tudi predmetnik²⁷ in obseg posameznih skupin predmetov²⁸. Kot je pokazala že racionalna evalvacija, izvajalec prilagaja predmetnik, oblike in število ur odraslim udeležencem izobraževanja.

Odgovorna nosilka poskusa²⁹ meni, naj bi se ponudila večja fleksibilnost pri izbiri predmeta strokovna terminologija v tujem jeziku. Evalvacija je pokazala, da bi kazalo upoštevati izkušnje, ki jih imajo udeleženci³⁰, in tudi pri tujih jezikih graditi na izkušnjah. Zato predlog odgovorne nosilke poskusa podpiramo.

<p>USTREZNOST PROGRAMA V CELOTI, DELOV PROGRAMA IN KATALOGOV ZNANJA GLEDE NA PRIMERJAVE PROGRAME DRUGIH DRŽAVE EU (Center za poklicno izobraževanje)</p>

O tem je Center za poklicno izobraževanje poročal v vmesnem poročilu o poteku evalvacije.³¹

²¹ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Gostinstvo in Turizem, junij 1999, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana.

²² Prim. pogl. 2.7.

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam.

²⁵ Prim. pogl. 2.7.

²⁶ Prav tam.

²⁷ Enaka ugotovitev je bila podana v racionalni evalvaciji, ki jo je opravil CPI.

²⁸ Prim. pogl. 2.7

²⁹ Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacija višješolskega strokovnega izobraževalnega programa gostinstvo in turizem za odrasle na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled.

³⁰ Prim. pogl. 2.10

³¹ Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999

STROKOVNA USPOSOBLJENOST DELODAJALCEV ZA IZPELJEVANJE PRAKTIČNEGA IZOBRAŽEVANJA (Center za poklicno izobraževanje)

Tako racionalna kot empirična evalvacija sta pokazali, da praktično izobraževanje v višjih strokovnih šolah pri delodajalcu ni ustrezno sistemsko in celostno urejeno. Izobraževalni program za pridobitev višješolske izobrazbe je izrazito dualno, partnersko zasnovan, tako da je praktično izobraževanje enakovreden del izobraževanja. Brez izpolnjenih ustreznih pogojev in kakovostne izpeljave ni mogoče dosegati izobrazbenih standardov.

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju v 14. členu govori o odgovornosti zbornic, ki skrbijo za praktično izobraževanje in poklice v dejavnostih, za katere so ustanovljene. Poleg tega pa skupaj z ministrom (pristojnim za šolstvo) določita pogoje in prostor za opremo, ki jih mora izpolnjevati delodajalec za izvajanje izobraževanja (13. člen zakona).

Na tem mestu posebej postavljamo v ospredje problematiko verifikacije podjetij za izpeljevanje praktičnega izobraževanja ter pogojev, ki jih morajo izpolnjevati mentorji. Evalvacija je pokazala, da šola sama nima izdelanih meril, in da podjetja niso verificirana, kot določa izobraževalni program. Šola z medsebojnimi dogovori oblikuje mrežo zainteresiranih in ustreznih podjetij. Ob tem organizira občasna srečanja odgovornih in nekajdnevno usposabljanje za mentorje; tako skrbi, da so izpolnjeni minimalni pogoji za izpeljavo programa in doseganje standardov.

V praksi velja, da šola svetuje odgovornim v podjetju, naj bi mentor imel izobrazbo z ustreznega področja, ki po stopnji ne bi smela biti nižja od izobrazbe študentov, ki prihajajo na prakso. Izjema so tista področja, kjer so višje in visoke šole nastale šele v zadnjih letih. Tak primer je prav gostinstvo. Evalvacija je pokazala, da imajo mentorji zelo različne stopnje izobrazbe, večinoma srednjo strokovno.

Predlagamo, da Ministrstvo za šolstvo in šport ter Gospodarska zbornica Slovenije to področje sistemsko in celostno uredita. Pri tem se lahko uporabijo izkušnje drugih dualnih oziroma partnerskih oblik izobraževanja, npr. v srednjem poklicnem izobraževanju in predvsem visokošolskem. Za praktično izobraževanje v visokih strokovnih šolah je Gospodarska zbornica Slovenije oblikovala predlog sistemske ureditve³², kjer opredeljuje izbor delodajalcev, merila za izbiro delodajalcev, merila za izbiro mentorjev, spremljavo praktičnega izobraževanja, ki jo opravi visokošolski zavod, izvajanje praktičnega izobraževanja pri delodajalcih ter elemente financiranja.

USTREZNOST IN PRIMERNOST KATALOGOV ZNANJA OZIROMA IZPITNIH KATALOGOV (Center za poklicno izobraževanje)

Uporabnost katalogov znanja v praksi in ustreznost vsebin

Ugotavljamo, da so katalogi znanja dobra podlaga za načrtovanje učnega procesa in preverjanje učnih dosežkov. Evalvacija je pokazala, da skoraj vsi predavatelji menijo, da so katalogi znanja dobri³³, skladni z izobraževalnimi cilji³⁴ ter dovolj obširni in podrobni³⁵. Nekaj katalogov je ocenjenih tudi kot manj ustreznih ali celo popolnoma neustreznih:

³² Visokošolsko strokovno izobraževanja in praktično usposabljanje: 1998. Gospodarska zbornica Slovenije: Ljubljana, str. 120.

³³ Prim. pogl. 2. 10.

³⁴ Prav tam.

³⁵ Prim. pogl. 2.10.

- poslovna informatika s statistiko: predavatelj meni, da bi bilo treba predmet razdeliti na dva predmeta;
- poslovno sporazumevanje in vodenje: predavatelj ugotavlja, da zdajšnji katalog ni ustrezen, predava po katalogu, ki ga je pripravila skupina predavateljev višjih strokovnih šol;
- poslovanje v gostinskih in turističnih podjetjih: predavatelj predlaga, da naj bi predmet razdelili na dva predmeta, tako da bi v program Gostinstvo uvrstili predmet poslovanje v gostinskih objektih;
- ekonomika in menedžment: po predavateljevem mnenju naj bi vsebine menedžmenta prenesli med vsebine predmeta poslovno sporazumevanje in vodenje.

Menimo, da je za kompleksnejšo oceno katalogov še prekmalu. Nekateri anketiranci so bili sami tudi med sestavljavci katalogov in so jih zato težje objektivno ocenili – ta pomislek so izkazali tudi sami. Predvsem pri predmetih, kjer so vidna prizadevanja za delitev integriranih vsebin, priporočamo, naj bi na šoli namenili večjo pozornost predmetnim in medpredmetnim skupinam in tako skupaj poiskali inovativne načine podajanja integriranih vsebin. Tudi pri pedagoško-andragoškem usposabljanju naj bi z didaktičnim prijemom integrirali vsebine in predmetov da poseben poudarek. Delitev predmetov na manjše tudi ni v skladu z izhodišči³⁶, ki priporočajo medpredmetno povezovanje.

Nekatere pobude v resnici kažejo, da katalogi niso ustrezni. Tu mislimo predvsem za predmet poslovno sporazumevanje in vodenje, čeprav gre tudi pri tem bolj za terminološko kot vsebinsko neustreznost. Nekaj pobud je bilo danih tudi v zvezi z drugimi predmeti³⁷, na splošno pa predavatelji menijo, da v katalogih ni neustreznih vsebin, tam, kjer se nekatere prekrivajo, pa se uspešno povezujejo.

Naravnost predmetov na doseganje ciljev izobraževanja v višji strokovni šoli

Evalvacija je pokazala, da predavatelji skoraj po večini menijo, da so katalogi ustrezno naravnani na uresničevanje globalnih ciljev programov višjih strokovnih šol ter da obenem dovolj omogočajo strokovni razvoj in povezovanje teorije s prakso³⁸. Dodajmo pa, da jih skoraj polovica ugotavlja, da program ne daje zadostnega poudarka pridobivanju znanja in spretnosti za načrtovanje, vodenje in nadziranj delovnih procesov.

Možnost doseganja pričakovanih ciljev v predvidenem obsegu ur in predvidenih oblikah³⁹

Evalvacija je pokazala, da si predavatelji želijo več ur za svoj predmet⁴⁰. Pri nekaterih predmetih pogrešajo zlasti ure za vaje⁴¹. Vendar so bili v odgovorih premalo natančni in ni zmeraj jasno, ali pri tem mislijo na število ur in oblike po programu ali pa na število ur, ki jih izvajajo za odrasle.

³⁶ Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje RS, Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah. Ljubljana, 1997. Str. 10.

³⁷ Glej pogl. 2.10.

³⁸ Prim. pogl. 2.10.

³⁹ Glej pogl. 2.10.

⁴⁰ Glej pogl. 2.10.

⁴¹ Glej pogl. 2.10.

USPEŠNOST ODRASLIH UDELEŽENCEV IZOBRAŽEVANJA MED IZOBRAŽEVANJEM (Center za poklicno izobraževanje)

Uspešnost med izobraževanjem

Iz zaključnega poročila nosilke poskusa razberemo, da so odrasli udeleženci zelo uspešno sodelovali v vseh fazah izobraževalnega procesa. Izvajalec je ugotovil 80-odstotno navzočnost na predavanjih in vajah ter redno opravljanje seminarskih nalog. O uspešnem vključevanju v redni študijski proces priča tudi podatek, da so se iz obeh programov, ki jih izvaja izvajalec (Gostinstvo in Turizem) v prvem letniku izpisali le 3 odrasli udeleženci. Motivi ne izhajajo iz študijskega procesa.

V skladu s 63. členom Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju in 5. člena Navodil za prilagajanje izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja⁴² je izvajalec pogoje za napredovanje odraslih udeležencev izobraževanja prilagodil tako, da v 2. letnik napreduje, kdor je opravil vsaj 2 izpita in ima opravljeno oziroma priznано praktično izobraževanje. Te prilagoditve pogojev za napredovanje ni v prilagoditvah, ki jo je sprejela študijska komisija Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem⁴³.

Pred vpisom v 2. letnik so vsi študentje izpolnili pogoje za napredovanje. 87% študentov je pred vpisom v 2. letnik opravilo 5 ali več izpitov, med njimi 32% vseh 7 izpitov. Odrasli udeleženci izobraževanja so bili praviloma uspešnejši kot redni študenti, najmanj uspešni so bili pri predmetnih strokovna terminologiji v tujem jeziku I, ekonomika turizma ter ekonomika in menedžment podjetij.

USPEŠNOST ODRASLIH UDELEŽENCEV IZOBRAŽEVANJA PO KONČANEM IZOBRAŽEVANJU PRI POSAMEZNIH PREDMETIH (Center za poklicno izobraževanje)

Do 31. 5. 2000 je 11 študentov opravilo vse študijske obveznosti (z diplomsko nalogo vred). Drugi bodo študijske obveznosti opravili predvidoma do 31. 8. 2000.

⁴² Uradni list RS, št. 80/4034/1998.

⁴³ Soglasje k prilagoditvam sta dala Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje (??? seja) ter Strokovni svet za izobraževanje odraslih (4. seja, 7. oktober 1997)

II. UGOTOVITVE O SPOŠTOVANJU PREDPISOV

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled je poskusno izpeljala izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo skladno s predpisi. Ugotavljamo le, da si mora v skladu z zakonskimi določbami še 25% predavateljev pridobiti pedagoško-andragoško izobrazbo.

III. MNENJE O DOSEŽENIH IZOBRAZBENIH STANDARDIH (Center RS za poklicno izobraževanje)

Glede ocene o doseženih izobrazbenih standardih je empirična evalvacija pokazala, da je izvajalec opravil vse s programom predpisane aktivnosti.

Študentje svojo praktično usposobljenost stalno dokazujejo z izdelavo seminarskih nalog in ob zaključku izobraževanja s diplomsko nalogo. Predavatelji ocenjujejo, da predpisani načini preverjanja znanja omogočajo oblikovanje jasne slike o doseženih izobraževalnih standardih posameznega študenta.

Organizacija izobraževalnega procesa je prilagojena odraslim udeležencem in poteka v modolni obliki, kar omogoča ustrezne pogoje za doseganje standardov. Izvajalec ocenjuje, da je bila prisotnost na predavanjih zelo dobra in presega 80 %.

Predavatelji ocenjujejo, da so globalni cilji izobraževanja v višji strokovni šoli doseženi v polni meri. Predavatelji posameznih predmetov spodbujajo povezovanje teoretičnega in praktičnega znanja za reševanje konkretnih problemov delovnega mesta ter posebno pozornost posvečajo usposabljanju za reševanje zahtevnejših operativno-strokovnih opravil. Predavatelji ocenjujejo, da z izvajanjem programa v nekoliko manjši meri dosegajo usposobljenost študentov za vodenje in organizacijo delovnih procesov. Izvajalec veliko pozornosti posveča doseganju ciljev poklicne socializacije, oblikovanju strokovne identitete študentov in razvijanju sposobnosti komunikacije.

Ocenimo lahko, da program omogoča doseganju predpisanih izobraževalnih standardov. Pridružujemo se mnenju izvajalca, ki ocenjuje, da so bili izobraževalni standardi v celoti doseženi.

IV. MNENJE O KONČNEM POROČILU ODGOVORNEGA NOSILCA

Po 13. členu Pravilnika o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju⁴⁴ mora končno poročilo odgovornega nosilca vsebovati predvsem:

1. poročilo o poteku vpeljevanja in spremljanja programa in o morebitnih spremembah načrtovanega poteka,
2. podatke o tem, koliko šol sodeluje,
3. podatke o številu študentov višje šole,
4. poročilo o doseženih ciljih,
5. zbrane podatke in njihovo analizo,
6. predloge za spremembe utemeljene z uspehi pri uvajanju programa,
7. poročilo o porabljenih finančnih sredstvih.

⁴⁴ Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov Ur.l. RS, št. 22/1998.

Odredba⁴⁵ (8. člen) nadalje še določa, da mora končno poročilo odgovornega nosilca vsebovati oceno o primernosti izobraževalnih programov za odrasle in predloge za njihovo nadaljnje prilagajanje odraslim oziroma prilagajanje organizacije in izpeljave izobraževanja za odrasle po teh programih.

Končno poročilo⁴⁶ odgovornega nosilca poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo - odrasli smo z Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled prejeli v začetku junija 2000. Prejeli smo skupno končno poročilo za izobraževalni program Turizem in izobraževalni program Gostinstvo. V nadaljevanju navajamo kratko analizo poročila, ki zadeva izobraževalni program Gostinstvo, in dajemo mnenje k poročilu ter predlogom za spremembe izobraževalnega programa.

Končno poročilo odgovornega nosilca je sestavljeno tako, da zajema te vsebine:

1. Uvod,
2. Prilagoditev programa za študij odraslih,
3. Vpis v študijsko leto 1997/98,
4. Organizacija in izvedba,
5. Realiziran pedagoški proces,
6. Materialni in kadrovski pogoji,
7. Uspešnost študija in rezultati izobraževanja I. letnika⁴⁷,
8. Ocena primernosti izobraževalnega programa za odrasle in predlogi za nadaljnje prilagajanje odraslim,
9. Zaključek.

Končno poročilo odgovornega nosilca poskusa zajema večino vsebin, ki jih mora v skladu s Pravilnikom vsebovati končno poročilo odgovornega nosilca poskusa, in sicer:

- Iz prvih petih točk končnega poročila (uvod, prilagoditev programa za študij odraslih, vpis v študijsko leto 1997/98, organizacija in izvedba, realiziran pedagoški proces) je razvidno, kdaj se je poskusno izvajanje izobraževalnega programa Gostinstvo - odrasli pričelo, kakšne so bile prilagoditve izobraževanja za odrasle, kako je bil študijski proces organiziran in realiziran. Iz poročila razberemo, da je poskus potekal tako, kot je bil načrtovan in ni bilo odklona od načrtovanega poteka.
- Točka šest vključuje oceno materialnih in kadrovskih pogojev za izpeljavo izobraževalnega programa. Kadrovski pogoji so ocenjeni kot ustrezni. Ustrezno je ocenjena tudi študijska literatura.
- V točki sedem (uspešnost študija in rezultati izobraževanja) so na kratko prikazani podatki o uspešnosti študentov. Študentje so bili zelo zavzeti za študij, dosežki pa večinoma tudi v primerjavi z mladino zelo dobri.

⁴⁵ Odredba o preverjanju javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev višje strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom (Odredba ministra za šolstvo....Št. 603/71/97)

⁴⁶ Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacije višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem za odrasle na višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, Bled, maj 2000 (o. p. Poročilo je v arhivu ACS in CPI).

⁴⁷ Med oddajo poročila še ni bilo mogoče navesti uspešnosti študentov ob koncu. Šola navaja, da je do 31. maja 2000 11 študentov opravilo vse študijske obveznosti (z diplomsko nalogo vred), 5 pa je diplomsko nalogo že oddalo in čakajo na zagovor naloge.

- V točki osem so zajeti ocena izobraževalnega programa in predlogi za nadaljnje prilagajanje odraslim udeležencem izobraževanja.

Na podlagi analize poročila ugotavljamo, da zajema poročilo večino vsebin, ki jih mora v skladu s Pravilnikom vsebovati končno poročilo odgovornega nosilca poskusa. Vsebuje tudi analizo nekaterih izmed vsebin, ki jih evalvirata Andragoški center Slovenije in Center RS za poklicno izobraževanje, zato omogoča primerjavo sklepnih ugotovitev spremljanja in evalvacije poskusa. Iz teh razlogov menimo, da je zaključno poročilo odgovornega nosilca poskusa ustrezno.

Edino neskladje, ki smo ga ugotovili ob primerjanju zahtev Pravilnika in končnega poročila odgovornega nosilca poskusa, je v tem, da v končno poročilo ni uvrščena točka "Poročilo o porabljenih finančnih sredstvih."

Mnenje Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled o primernosti izobraževalnega programa za odrasle

Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled je kot odgovorna nosilka poskusnega izpeljevanja izobraževalnega programa Gostinstvo –odrasli na podlagi svojih izkušenj pri vpeljevanju in spremljanju programa in zbranih podatkov v zaključnem poročilu izobraževalni program Gostinstvo ocenila takole:

1. Izobraževalni program Gostinstvo je primeren za odrasle.

Tudi izidi eksterne evalvacije potrjujejo, da je izobraževalni program Gostinstvo ob nekaterih dodatnih prilagoditvah ustrezen za odrasle udeležence izobraževanja, tako da se s to ugotovitvijo šole strinjamo.

Velika večina (83 %) predavateljev meni, da predmetnik ustreza pričakovanim ciljem, ki so oblikovani na podlagi nomenklature poklicev. Dobrih 60 % študentov ocenjuje, da je v programu dobro in celo zelo dobro poskrbljeno tako za strokovno usposabljanje kot za pridobivanje praktične usposobljenosti. Kar 30 % študentov pa s kakovostjo programa ni zadovoljnih, saj menijo, da je preslabo poskrbljeno za praktično usposabljanje.

Pri oceni zahtevnosti programa pa so predavatelji in študenti enotnejšega mnenja, saj večina (92 % predavateljev in 85 % študentov) meni, da program ustreza ravni zahtevnosti višje strokovne šole. K temu dodajmo še oceno ustreznosti razmerja med strokovnoteoretičnim in praktičnim izobraževanjem: več kot 40 % študentov meni, da je to razmerje deloma ustrezno ali celo neustrezno. Pogrešajo več vaj in boljšo povezavo teorije s prakso.

Na podlagi teh ugotovitev in celostne ocene evalvacije lahko ugotovimo, da je izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo primeren za odrasle.

Izvajalcu pa priporočamo, naj še nadalje skrbi za doseganje višješolske ravni izobraževanja tako na področju strokovnoteoretičnega izobraževanja kot na področju praktičnega usposabljanja. Odrasli udeleženci izobraževanja zelo veliko pričakujejo prav od kakovosti praktičnega usposabljanja z vajami in v podjetjih.

2. Izobraževalni program je uporaben tudi v praksi in v izobraževalnem programu ni vsebin, ki bi bile neuporabne in nepotrebne v praksi.

Predavatelji menijo, da so katalogi znanja precej naravnani na uresničevanje globalnih ciljev programa višjega strokovnega izobraževanja. Velika večina jih meni, da se z njihovim predmetom dosega usposobljenost za reševanje konkretnih problemov posameznega delovnega mesta ter za izpeljevanje zahtevnejših operativno-strokovnih opravil. Manj pa jih sodi, da katalogi znanja zagotavljajo usposobljenost za načrtovanje, vodenje in nadziranje delovnih procesov. Skoraj vsi se strinjamo, da povsem dosegajo cilje poklicne socializacije. Pri oceni posameznih vsebin so predavatelji enotnega mnenja, da v katalogih znanja ni neuporabnih in zastarelih vsebin.

Lahko sklenemo, da katalogi znanja ustrezajo temeljnim ciljem programa in s tem nomenklaturi poklica »organizator/organizatorica poslovanja v gostinstvu«. Za kompleksnejšo oceno pa bo potrebno narediti »follow up« evalvacijo.

Predlogi Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem Bled za nadaljnje prilagajanje programa odraslim

Odgovorna nosilka poskusa predlaga tele spremembe oz. dopolnitve izobraževalnega programa Gostinstvo za odrasle:

1. Zagotovljena mora biti večja prožnost pri izbiri tujih jezikov in preverjanju znanja v strokovni terminologiji pri tujih jezikih.

Eksterna evalvacija je pokazala, da so pri poskusnem izpeljevanju izobraževalnega programa nastajale težave pri predmetih strokovna terminologija I. in II.; to kaže, da je v tem delu treba vpeljati ustrezne rešitve za odrasle. Glede na izsledke, pridobljene z evalvacijo⁴⁸, **se strinjamo s predlogom odgovorne nosilke poskusa in ga podpiramo.**

2. Omogočena mora biti večja prožnost pri preverjanju znanja pri specialnih strokovnih predmetih, glede na to, ker ima večina izrednih študentov dolgoletne delovne izkušnje prav na področju specialnih strokovnih predmetov.

Eksterna evalvacija je pokazala, da po mnenju študentov uspešnost praktičnega usposabljanja ne izpolnjuje povsem pričakovanj. Po drugi strani pa predavatelji ugotavljajo, da imajo na voljo premalo ur za vaje, pa tudi skupine so prevelike, da bi lahko dosegli boljše uspehe pri povezovanju teorije s prakso in sploh pri praktičnem delu izobraževanja.

S predlogom odgovorne nosilke poskusa, po katerem naj se poveča prožnost preverjanja znanja pri strokovnih predmetih, še zlasti pri posebnih strokovnih, se strinjamo, vendar le delno, predvsem zato, ker pobuda ni jasna. V zvezi s tem predlagamo, naj izvajalec glede na dane možnosti stori več za individualizacijo

⁴⁸ Poglavje 2.3., 2.4.

izobraževanja, saj bo potem lahko pravilno in dovolj upošteval izkušnje in znanje odraslih udeležencev izobraževanja. Pri tem je treba nameniti pozornost kakovosti izpeljave posebnih strokovnih predmetov, saj prav pri teh, kot smo že omenili, pričakujejo študentje več, kot so dobili doslej.

3. Zmanjšati je treba število seminarских nalog, ki pri nekaterih predmetih prav pri programu odraslih pomenijo le dodatno obremenitev, in ne pridobivanja dodatnega znanja.

Tudi izsledki, ki smo jih pridobili z eksterno evalvacijo⁴⁹ kažejo, da pomeni preveč seminarских nalog pretirano obremenitev za odrasle udeležence izobraževanja in lahko celo zmanjšuje učinkovitost uporabe te metode dela.. **Tovrstni rezultati potrjujejo ustreznost predloga odgovorne nosilke poskusa zato ga podpiramo.** Strokovnemu svetu predlagamo, na znova pretehta, ali je število seminarских nalog ustrezno kot metoda in obvezna oblika preverjanja in ocenjevanja znanja.

4. Zmanjšati je treba število ur predavanj in vaj in jih nadomestiti s konzultacijami in samostojnim učenjem.

Izidi eksterne evalvacije⁵⁰ o ustreznosti obsega ur organiziranega izobraževanja v izobraževalnem programu Gostinstvo – odrasli pri nekaterih predmetih so pokazali, da bi si udeleženci želeli več ur organiziranega izobraževalnega dela. Predavatelji so imeli podobne težave zato, ker je bilo premalo ur za vaje. V tem primeru se zato lahko s predlogom odgovorne nosilke o zmanjšanju števila ur za predavanja in vaje strinjamo le delno. Zmanjšano število ur za predavanja se delno lahko nadomesti s kakovostnim gradivom za samostojno učenje in konzultacijami. Takšen predlog podpiramo. Pri zmanjševanju ur za vaje pa je potrebna previdnost, saj je treba pri tem poštovati standarde znanja in koncept višjih strokovnih šol, ki zahtevajo aktivne oblike dela kot so seminarske in laboratorijske vaje; pri tovrstnem izobraževanju naj bi si namreč študenti pridobili uporabno strokovno znanje.

5. Omogočiti je treba organizacijo in izpeljavo izobraževalnega programa s študijem na daljavo.

Rezultati, pridobljeni z eksterno evalvacijo, so v več točkah pokazali, da je treba zagotoviti različne možnosti in organizacijske oblike izobraževanja, ki bi ustrezale tudi tistim udeležencem izobraževanja (specifična ciljna skupina: zaposleni v gostinstvu), ki se ne morejo udeleževati organiziranih oblik izobraževanja. Ena takšnih možnosti je izobraževanje, ki bi bilo organizirano kot študij na daljavo, zato menimo, da je **ustrezna in jo podpiramo.**

6. Naziv strokovne izobrazbe naj se spremeni v ekonomist gostinstva

Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji **21. seji dne 22. 10. 2000** sprejel sklep o nazivih strokovne izobrazbe po končani višji strokovni šoli.

Svet je tudi dobil pobudo Višje strokovne šole za gostinstvo in turizem za spremembo naziva strokovne izobrazbe. Pobudo so poslali v mnenje Centru RS za poklicno izobraževanje, ta pa jo je sporočil Združenju za gostinstvo in turizem. Dodal je tudi

⁴⁹ Prav tam.

⁵⁰ Poglavje 2.4.

svoje mnenje, da je zdajšnji naziv »organizator/organizatorka poslovanje v gostinstvu« ustrezen. Mnenje je utemeljeno s sklepom Strokovnega sveta, na nomenkaluri in umeščenosti med druge nazive v stroki. Združenje za gostinstvo in turizem je pobudo že obravnavalo, ni pa še sporočilo svojega sklepa.

UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI

Izhodišča kurikularne preнове, Nacionalni kurikularni svet, maj 1996

Izhodišča za kurikularno prenovu izobraževanja odraslih in oblikovanje programov za izobraževanje odraslih, Nacionalni kurikularni svet; Področna kurikularna komisija za izobraževanje odraslih, Ljubljana 1997

Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov v višjih strokovnih šolah; Strokovni svet za poklicno in strokovno izobraževanje Republike Slovenije, Področna kurikularna komisija za poklicno in strokovno izobraževanje, Ljubljana, december 1997, str. 6

Izobraževalni program višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana 1997.

Kelly A.V.; ***The curriculum, Theory and Practice***; Paul Chapman Publishing Ltd. 1989

Kroflič R; ***Evalvacija kurikuluma kot sestavni del planiranja***, Sodobna pedagogika 4-5, 1996

Možina T.; ***Evalvacija poskusov izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja Gostinstvo in Turizem***, Vmesno poročilo, Andragoški center Slovenije

OECD; Measuring The quality of schools; Centre for Educational research and innovation; Pariz 1995

Odredba o izobrazbi predavateljev višjih šol in drugih strokovnih delavcev v višjem strokovnem izobraževanju; Uradni list RS, številka 33 - 2185/96 in številka 54 - 3137/96 (dopolnitev)

Odredba o preverjanju javno veljavnih izobraževalnih programov za pridobitev višje strokovne izobrazbe za izobraževanje odraslih s poskusom; Odredba Ministra za šolstvo in šport..... številka 603/-71/97

Pravilnik o uvajanju in spremljanju novosti in programov v vzgoji in izobraževanju; Uradni list RS, številka 17/1997 in številka 22/1998.

Pravilnik o nomenklaturi poklicev, Uradni list RS, številka 17/96 in Uradni list RS številka 82/98

Racionalna evalvacija izobraževalnih programov višjega strokovnega izobraževanja za odrasle Turizem in Gostinstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, junij 1999

Sagadin J; ***Razprave iz pedagoške metodologije***, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut; Ljubljana 1991, str. 93;

Svetina M; *Izobraževalni programi za odrasle; od načrta do izpeljave*, ACS Ljubljana 1998

Visokošolsko strokovno izobraževanje in praktično usposabljanje; 1998. Gospodarska zbornica Slovenije; Ljubljana, str. 120

Zaključno poročilo o realizaciji izobraževanja prve generacije višješolskega strokovnega izobraževalnega programa Gostinstvo in Turizem - odrasli na Višji strokovni šoli za gostinstvo in turizem Bled, str. 6-7;

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), Uradni list RS, številka 12, leto VI, ISSN 1318-0576

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI), Uradni list RS, številka 12/1996

Quality assurance; Instruments for evaluation and self-evaluation in adult education; Handbook; Danish Researc and Development Centere for Adult Education; DRDC SVEB

VSEBINA

UVOD	3
I. POROČILO O POTEKU VPELJEVANJA IN SPREMLJANJA	7
PROGRAMA	7
1 METODOLOGIJA EVALVACIJE	7
1.1 Vrsta evalvacije	9
1.2 Uporabljeni instrumenti in metode	9
1.3 Časovni potek evalvacije	10
1.4 Opis poteka zbiranja podatkov (izpeljava intervjujev in anketiranja)	10
2 IZIDI EVALVACIJE	11
2.1 Udeleženci, ki so sodelovali pri poskusnem izpeljevanju izobraževalnega	12
programa (Andragoški center Slovenije)	12
2.2 Ustreznost predlaganih metod in oblik dela za izpeljavo programa.....	16
(Andragoški center Slovenije).....	16
2.3 Ustreznost načinov preverjanja in ocenjevanja znanja (Andragoški center	19
Slovenije).....	19
2.4 Ustreznost organizacije in izpeljave izobraževanja v šoli in pri delodajalcu	24
glede na sprejeti katalog znanja (Andragoški center Slovenije)	24
2.5 Pedagoško-andragoška usposobljenost predavateljev skupnih strokovnih,	34
temeljnih strokovnih in posebnih strokovnih predmetov ter praktičnega	34
izobraževanja v delovnem procesu (Andragoški center Slovenije)	34
2.6 Usklajenost ciljev izobraževalnega programa z zakonskimi temelji, izhodišči	40
kurikularne prenove in elementi nomenklature poklicev ter primerljivost z	40
izobraževalnimi oblikami drugih držav Evropske unije (Center RS za poklicno	40
izobraževanje)	40
2.7 Ustreznost predmetnika in razmerij med posameznimi sestavinami (posebna	41
pozornost je bila namenjena razmerju med strokovno - teoretičnimi in	41
praktičnimi predmeti) (Center RS za poklicno izobraževanje).....	41
2.8 Ustreznost programa v celoti, delov programa in katalogov znanja glede na	46
primerjave programe drugih držav Evropske unije (Center RS za poklicno	46
izobraževanje)	46
2.9 Strokovna usposobljenost delodajalcev za izpeljevanje praktičnega	46
izobraževanja (Center RS za poklicno izobraževanje)	46
2.10. Ustreznost in primernost katalogov znanja oz. Ispitnih katalogov (Center	46
RS za poklicno izobraževanje)	46
2.11 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja med izobraževanjem	51
(Center RS za poklicno izobraževanje)	51
2.12 Uspešnost odraslih udeležencev izobraževanja po končanem	52
izobraževanju pri posameznih predmetih (Center RS za poklicno	52
izobraževanje)	52
3 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI	54
II. UGOTOVITVE O SPOŠTOVANJU PREDPISOV	66
III. MNENJE O DOSEŽENIH IZOBRAZBENIH STANDARDIH (Center RS za poklicno	66
izobraževanje).....	66
IV. MNENJE O KONČNEM POROČILU ODGOVORNEGA NOSILCA	66
UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI	72
PRILOGA – EVALVACIJSKI NAČRT	74

